

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mediace jako alternativní řešení sporů

v rodinněprávních vztazích

Předkládá: Anna Horáková

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Ing. Radka Zahradníková, PhD., LL.M.

Plzeň

2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Anna HORÁKOVÁ**
Osobní číslo: **R19M0111P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Mediace jako alternativní řešení sporů v rodinněprávních vztazích**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

Obsah

1. Mediace jako jedna z forem ADR
2. Pojem mediace
3. Základní principy mediace
4. Vývoj právní úpravy v České republice
5. Mediátor
6. Míčenlivost mediátora
7. Proces mediace
8. Mediační dohoda
9. Rodinné právo a využití mediace
10. Klasický civilní proces vs. mediace
11. Česká právní úprava vs. zahraniční právní úprava

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Ing. Radka Zahradníková, Ph.D., LL.M.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. června 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 27. 3. 2024

.....

Anna Horáková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala své vedoucí diplomové práce paní doc. JUDr. Ing. Radce Zahradníkové, PhD., LL.M., za odborné vedení mé práce, za trpělivost a zpětnou vazbu, kterou mi poskytla.

Obsah

OBSAH	6
1 ÚVOD	9
2 MEDIACE JAKO JEDNA Z METOD ADR.....	11
2.1 Historický vývoj mediace.....	12
2.2 Ostatní metody alternativního řešení sporů.....	13
3 POJEM MEDIACE.....	18
3.1 Původ slova	18
3.2 Cíl mediace.....	19
3.3 Vhodné případy k mediaci	19
3.4 Nařízení prvního mediačního setkání soudem	20
4 ZÁKLADNÍ PRINCIPY MEDIACE.....	22
4.1 Dobrovolnost	22
4.2 Důvěrnost	22
4.3 Win-win situace.....	24
4.4 Úspornost.....	24
5 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY V ČESKÉ REPUBLICCE	25
5.1 Vývoj právní úpravy mediace v Evropské unii	25
5.2 Vývoj právní úpravy mediace v ČR.....	28
5.3 Nekonsolidovaná mediace.....	29
5.4 Zákon o mediaci	30
6 MEDIÁTOR.....	31
6.1 Mediátor a podmínky výkonu činnosti.....	32
6.2 Zapsaný a nezapsaný mediátor.....	34
6.3 Profesionalizace.....	34
6.4 Neutralita mediátora	35
6.5 Porušení povinností mediátora	36

6.6	Jaké techniky má mediátor	36
6.7	Rozdíl mezi mediátorem a soudcem	37
7	MLČENLIVOST MEDIÁTORA.....	38
7.1	Povinnost pouze mediátora	38
8	PROCES MEDIACE	40
8.1	Fáze 0 - „Přípravka“	40
8.2	Fáze 1 - zahájení mediace: „Proceska“	41
8.3	Fáze 2 – určení témat a zájmů: „Předmětka“	42
8.4	Fáze 3 – vzájemné porozumění: „Emočka“	44
8.5	Fáze 4 – vyjednávací fáze: „Rešička“	44
8.6	Fáze 5 – vytváření a sepsání dohody, rozloučení aneb „Finálka“	44
9	MEDIAČNÍ DOHODA.....	45
9.1	Náležitosti mediační dohody	45
9.2	Tzv. pojistky	47
10	RODINNÉ PRÁVO A VYUŽITÍ MEDIACE.....	48
10.1	O rodinném právu.....	49
10.2	Problémy v rodině	50
10.3	Rodinná mediace	52
10.4	Osoby, jichž se situace dotýká	53
10.5	Druhy rodinné mediace	55
10.5.1	<i>Rozvodová mediace</i>	55
10.5.2	<i>Rodinná mediace</i>	55
10.5.3	<i>Rodinná konference</i>	55
10.5.4	<i>Mediace na ochranu dětí</i>	56
10.6	V čem je rodinná mediace specifická.....	56
10.7	Doporučení k vyšší efektivitě mediace	57
11	KLASICKÝ CIVILNÍ PROCES VS. MEDIACE	58

11.1	Rozdíly mezi civilním procesem a mediací	58
11.2	Výhody a negativa mediace	59
11.3	Kazuistika.....	60
11.4	Případ zvýšení výživného – sp. zn. 49 C 22/2023.....	60
11.5	Případ svěřeni nezletilého dítěte do péče matky – sp. zn. 50 P 414/2013-62.....	62
12	ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA VS. ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA...	67
12.1	Právní úprava ve Spolkové republice Německo.....	67
12.2	Právní úprava ve Velké Británii	68
12.3	Právní úprava ve Spojených státech amerických	70
13	ZÁVĚR.....	74
14	RESUMÉ.....	77
15	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	79
16	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	80
16.1	Internetové.....	80
16.2	Články v odborném periodiku.....	82
16.3	Judikatura a rozhodnutí soudů.....	82
16.4	Monografie	83
16.5	Právní předpisy.....	85
16.5.1	<i>České</i>	85
16.5.2	<i>Zahraniční</i>	86

1 ÚVOD

Diplomová práce pojednává o mediaci v kontextu rodinného práva. Toto právní odvětví považuji za obzvlášť důležité, a to v souvislosti s jeho napojením na obor psychologie a tím, že se tato oblast práva ve větší či menší míře dotýká každého z nás. Ve své práci se budu zabývat tím, jak lze obě oblasti úspěšně spojit.

V dnešní době má každý nepřeberné množství možností, jak žít svůj život a často již neexistují limity, s nimiž se musely vypořádávat minulé generace, generace našich rodičů a prarodičů. Volíme si své vzdělání, obor, jakožto i partnera, se kterým toužíme strávit celý život. Tato často téměř nekonečná svoboda volby však přináší i svá úskalí. Lidé totiž svých rozhodnutí mohou litovat a místo toho, aby situaci řešili nápravou a dostatečnou komunikací od nich utíkají.

Perfektním příkladem výše zmíněného je rodinný a partnerský život. Rodina nemá přesnou definici, ale lze říci, že je to určitá skupina osob, jež jsou vzájemně nějakým způsobem spjaty. Rodina a její funkce se samozřejmě vyvíjí, nicméně je to právě rodina, která odpovídá za vývoj a socializaci v ní narozených dětí. Právě děti pak rodinné konflikty prožívají nejintenzivněji. Pokud jsou děti navíc do konfliktů zatahovány, případně je s nimi ze strany rodičů manipulováno, jejich život je touto skutečností neblaze ovlivněn a toto trauma si s sebou nesou až do dospělosti. To může mít za následek fakt, že se koloběh nefunkční rodiny opakuje.

Spory se tradičně řeší soudní cestou, která však bývá pro všechny zúčastněné velice stresující a zatěžující. Alternativou je tak právě mediace, druh mimosoudního řešení sporů, kterou vnímám v tomto kontextu jako nejlepší možnou. Kromě toho je mediace vhodná i pro stát – výrazně totiž odlehčuje soudní soustavě.

Mediace začala být v tuzemsku známější roku 2012, a to s příchodem zákona o mediaci, nicméně využívání mediace stále není tak častým řešením sporů, jak by bylo dost možná žádoucí. Je to ostatně i má osobní zkušenost – řada lidí z mého okolí nevěděla, co si pod názvem mé diplomové práce představit. Mnozí další sice tématu rozuměli, ale neměli tušení, že je mediace skvěle využitelná právě v rodinněprávních vztazích.

Cílem této diplomové práce je prozkoumat a analyzovat roli a význam mediace jako alternativního řešení sporů v rodinněprávních vztazích. Práce se zaměří na identifikaci faktorů, které ovlivňují úspěšnost mediace v rodinném prostředí a zhodnotí efektivitu mediace ve srovnání s klasickým procesem u soudu. Dále bude diskutováno, jak mediace přispívá k ochraně a zlepšení rodinných vztahů a jak může pomoci snížit negativní dopady konfliktů na členy rodiny, zejména na děti.

Práce bude založena na kombinaci teoretických poznatků z oblasti práva, psychologie a sociologie, a dále na analýze relevantních právních předpisů a dvou kazuistik. Též bude vycházet z rozhovorů se dvěma mediátorkami, Dianou Lokajíčkovou a Veronikou Vrábel Porteš, a z jejich profilů na sociálních sítích, konkrétně Instagramu, kde se zaměřují na šíření povědomí o mediaci. Cílem je poskytnout komplexní pohled na mediaci v rodinněprávním kontextu a přispět k lepšímu porozumění tohoto alternativního způsobu řešení sporů a jeho potenciálního využití v praxi. Poslední kapitola se věnuje srovnání mediace v České republice a v zahraničí, konkrétně v Německu, ve Velké Británii a Spojených státech amerických.

Je zapotřebí zmínit, že ačkoli pouze kapitola devátá má téma rodinné mediace v názvu, tomuto druhu mediace se samozřejmě věnují i kapitoly předchozí, potažmo práce jako celek. V kapitole deváté jsou pouze zdůrazněna její specifika.

2 MEDIACE JAKO JEDNA Z METOD ADR

Není žádným tajemstvím, že spor mezi dvěma stranami je možno řešit způsobem, jež vychází z mocenské struktury organizované společnosti a využívá existenci společenského donucení. Jednoduše řečeno se spor řeší u soudu. Odborně lze říci, že řešení sporu leží na státní moci (soudech či správních orgánech). Tyto orgány zasahují do práv a povinností autoritativně, a to prostřednictvím závazných rozhodnutí, jež jsou právně vymahatelná.¹ Tento způsob řešení sporů se nicméně netěší ve společnosti velké oblibě, a to zejména z důvodů finanční a časové náročnosti, jakožto i z hlediska rigidity, která zde z logiky věci vyplývá. Nelze však opomenout ani fakt, že klasický civilní proces je náročný i z hlediska dopadu na psychiku všech zúčastněných.

Civilní proces však není jediným možným řešením vzniknuvších sporů. Další možností je dobrovolné řešení sporů. Tento způsob byl, ač se to na první pohled nemusí zdát, využíván mnohem dříve než řešení sporů v rámci mocenské struktury společnosti. Podobný institut fungoval již v době starověku – byl užíván k řešení sporů a konfliktů mezi komunitami.² V této době ještě žádné oficiální instituce neexistovaly a lidé si museli pomoci jiným způsobem než za asistence státu, který v té době nefungoval či neměl vždy dobře propracované systémy v této oblasti. Alternativní řešení sporů v sobě skýtá mnoho výhod – ať už nižší finanční náklady, menší časovou náročnost či zpravidla větší psychickou pohodu stran.

Samotné slovo mediace je odvozeno z latiny a znamená prostřední nebo také mírný. Je však nutno říct, že pro mediaci jediná definice neexistuje a v literatuře je možno narazit na různé pohledy na tuto problematiku. Někteří odborníci v kontextu mediace mluví především o vyjednávání, jiní se soustředí hlavně na osobu mediátora.³ Mediace je též definována jako „řešení, jehož

¹RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-873-8. str. 1-2

²HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6. str. 13

³ Tamtéž, str. 50

výsledkem by měla být pro obě strany akceptovatelná dohoda sporných stran, aniž by osoba mediátora jakkoliv budovala sama výsledek jednání, rozhodla o právním nároku či zavázala jednu ze stran k plnění“.

2.1 Historický vývoj mediace

Mediace je skutečně starým institutem. Historické prameny uvádějí, že existovala již v období starověku a někteří autoři tvrdí, že to bylo ještě dříve. Mimosoudní řešení sporů se využívalo v obchodních sporech již v Babylonské říši. Na území dnešní Evropy se pak s tímto setkáváme v období antiky, v Římě a v Řecku.⁴ Toto dává smysl – římské právo se dodnes vyučuje na právnických fakultách, jakožto základ našeho kontinentálního právního systému. Také starověká Čína v souvislosti s učením Konfucia⁵ sehrála dle řady odborníků svou roli – mnozí ji považují za jakési východisko mediace. Podstatou zde byla snaha o uchování harmonie ve společnosti, přičemž přílišné zaměření na individuální práva bylo považováno za nežádoucí. Členové komunity se měli snažit vyhýbat sporům, a to v zájmu celého společenství. Pokud by už konflikt měl nastat, bylo vhodné ho řešit metodami, které nerozdělovaly strany na vítěze a poražené.⁶

Mediace jakožto metoda alternativního řešení sporů (nikoli pouhá idea) začala fungovat od 60. let minulého století ve Spojených státech amerických. Šedesátá léta v Americe se nesla ve znamení revolučních hnutí za lidská a občanská práva, díky kterým došlo k razantním politickým a sociálním změnám. V této době též docházelo k masivnímu stěhování obyvatel do měst, s čímž byly spojeny značné konflikty a sociální napětí, což se projevilo na přehlčení soudnictví. Toto mělo za

⁴ Tamtéž, str. 13-14

⁵ Konfucius byl čínský učitel a společenský myslitel, který žil v 6.-5. století př.n.l. Považoval za důležité fungování společenství a fungující stát v čele se schopným, ale i laskavým vládcem.

⁶ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-873-8. str. 8

následek prosazování mediace a její zásadní rozvoj, například vznik mediačních center, etických kodexů či pravidel, jež regulovala samotný proces mediace.⁷

Do evropských zemí se mediace dostává v 90. letech minulého století, a to především nejprve do Velké Británie – tato země sdílí se Spojenými státy americkými nejen jazyk, ale rovněž funguje na principu angloamerického právního systému.⁸ Řízení před soudem v rámci tohoto systému tzv. common law je časově i finančně náročnější než řízení v rámci kontinentální právního systému, který je užíván například v tuzemsku, tudíž je logické, že právě v zemích s common law byla velká snaha o nalezení alternativy vůči klasickému řízení před soudem.⁹

2.2 Ostatní metody alternativního řešení sporů

V dnešní době existuje celá řada alternativních řešení sporů a postupem času vznikají stále nová. V následujících řádcích se dotknu základních z nich, pouze však povrchově, jelikož tato práce se zabývá jen mediací čili jednou z těchto metod.

Přesto, že jsou metody ADR velmi různorodé, lze uvést jejich společné znaky, jež jsou pro ně charakteristické. Jedná se o:

- 1) dobrovolnost – strany si vybírají metodu řešení sporu, jednají v rámci této metody a podřizují se jí. Též určí osobu (např. mediátora/rozhodce), který jednání zprostředkuje.
- 2) kompromis – účelem celého řízení by měl být kompromis tak, aby tento co nejvíce odpovídal zájmům všech zúčastněných.

⁷ DOLEŽALOVÁ, Martina a kol. Zákon o mediaci: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-458-2. str. 7

⁸ V originále *common law*.

⁹ POTOČKOVÁ, Dana. *Nejlepší je domluvit se, aneb, Průvodce mediačním procesem*. Praha: Alfom, 2013. ISBN: 978-80-87785-00-3. str. 2

- 3) nezávaznost – řízení a jeho účinky probíhají mimo dosah právní regulace ze strany státní moci. Jako příklad lze uvést absenci donucovacích pravomocí třetích osob, které se na řízení podílejí.¹⁰
- 4) diskrétnost – jednání (na rozdíl od klasického soudního procesu¹¹) probíhají neveřejně.¹²
- 5) dohoda – výsledkem řízení je uzavření dohody/smlouvy, která vede k vyřešení sporné otázky. Výjimku zde tvoří rozhodčí nález.

I přes to, že alternativní řešení sporů se zdají býti ideálním řešením, ne vždy tomu tak je. J. Seul uvádí, že v těchto situacích metody ADR nemusí být vhodné:

- 1) nespolupráce stran – pokud jedna strana odmítá o oboustranně prospěšném řešení sporu vyjednávat a její postoj k celému sporu se zdá být problematický, zahájení soudního řízení může vytvořit tlak a tuto stranu přimět k vyřešení sporu.
- 2) veřejnost – pokud jedna ze stran požaduje veřejnost jednání, metody ADR nemusejí být vhodné.
- 3) soudní rozhodnutí – pokud je zapotřebí, aby bylo výsledkem sporu vykonatelné soudní rozhodnutí.¹³

¹⁰ Nicméně i zde existuje výjimka. Rozhodci v rámci arbitráže vydávají závazné a vykonatelné rozhodnutí – rozhodčí nález.

¹¹ Samozřejmě i zde existují výjimky, například z důvodu ochrany nezletilých může být i v těchto případech veřejnost vyloučena.

¹² I z tohoto důvodu je značně složité se mediace, jakožto student, osobně zúčastnit. Při snaze o účast na mediaci jsem se setkala s nepochopením a odmítnutím. Účastníci zkrátka nechtěli, aby byl někdo další přítomen jejich sporu, jakožto i intimním otázkám a tématům s tímto spojeným.

¹³ SEUL, Jeffrey. *Litigation as a Dispute Resolution Alternative*. In: MOFFITT, Michael; BORDONE, Robert. *The Handbook of Dispute Resolution*. [online] Jossey Bss Ltd, 2005. ISBN: 0787975389.

Typickým příkladem, kdy jsou metody alternativního řešení sporu nevhodným řešením je situace, ve které je zapotřebí, aby byly poměry stran upraveny prostřednictvím předběžného opatření.¹⁴

- *Negociace*

Z negociace vychází všechny ostatní metody alternativních řešení sporů. Negociace, českým názvem vyjednávání, je nejstarší řešení sporu, které nevyužívá sílu uplatňovanou jednou stranou, potažmo veřejnou mocí. Strany zde komunikují mezi sebou, avšak (na rozdíl například od mediaci) bez přítomnosti další strany, bez přítomnosti neutrální třetí strany.¹⁵ Negociace se v dnešní době začíná těšit vcelku velké mediální oblibě, na trhu je dostupná celá řada kurzů a tréninků vyjednávání. Mezi nejznámější české vyjednavče patří např. Radim Pařík.

- *Mini-trial*

Tento způsob řešení sporů není v našich končinách příliš rozšířený. Já sama jsem se ním poprvé setkala ve čtvrtém ročníku právnické fakulty při hlubším studiu mezinárodního práva soukromého. Kdybychom spojení chtěli přeložit do českého jazyka, nejvíce by se nejspíš hodilo označení „*soukromý ekvivalent soudního procesu*“.¹⁶

Toto slovní spojení se dá též do češtiny doslovně přeložit jako minitribunál a je velmi rozšířen především v angloamerické právní kultuře. Metoda se podobá rozhodčímu řízení, nicméně výsledkem celého procesu je nezávazná dohoda, tudíž se zde vyskytuje prvek mediaci. Smyslem minitribunálu je rychlé a zpravidla

¹⁴ PLCH, David. *Alternativní způsoby řešení sporů v mezinárodním obchodním styku. Bulletin advokacie*. 2001, č. 6-7, s. 64-65.

¹⁵ MOFFIT, L. Michael; BORDONE C. Robert. *The Handbook of Dispute Resolution*. 1st. ed. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2005. ISBN: 0787975389. str. 279

¹⁶ DOLEŽALOVÁ, Martina a kol. *Zákon o mediaci: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-458-2. str. 7

finančně méně nákladné vyřešení sporu způsobem, které se podobá běžnému soudnímu procesu.¹⁷

V praxi se jedná o simulované soudní řízení, jež vede nezávislá osoba (stranami předem zvolená), což je typicky bývalý soudce či jiný vážený právník. Tato osoba má za úkol zajistit, aby průběh řízení probíhal stejným způsobem, jako by probíhal spor před obecným soudem. K tomuto patří i fakt, že během samotného řízení sděluje stranám své názory a přesvědčení, jak by podle něj na celou věc nahlížel soud.

Strany si v rámci procesu vyměňují informace, vyjasňují si své priority a postoje, jakožto i sporné otázky. Dále zde dochází k prezentaci znaleckých posudků či výslechu svědků. Proces zpravidla probíhá před tříčlenným senátem, který je tvořen zástupci sporných stran. Tento typ procesu je velmi rozšířený v obchodních vztazích, přičemž zde jsou zástupci typicky vybráni z řad vrcholového managementu. Je předpokládáno, že si díky svému vysokému postavení lépe (oproti řadovým zaměstnancům) uvědomují komplexnost a závažnost sporu. Kromě toho mají také dostatečné pravomoci na to, aby mohli na konci sporu na základě svědectví, důkazů a stanovisek uzavřít kýženou dohodu.¹⁸

- *Neutrální posudek*

Toto je proces, při kterém třetí (neutrální, jak již z názvu vyplývá) strana vypracuje odborné stanovisko k otázce, která je sporná. Problémem zde však může být fakt, že závaznost tohoto stanoviska závisí jen a pouze na vůli stran, tudíž s následnou vymahatelností je to pak dost obtížné.

¹⁷ HOLÁ, Lenka; HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. *Mimosoudní metody řešení sporů: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges, 2017. ISBN: 978-80-7502-246-2. str. 69

¹⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN: 978-80-7478-004-2. str. 41

- *Arbitráž/rozhodčí řízení*

Na tom, zda zařadit arbitráž do metod alternativního řešení sporů, nepadá mezi odborníky jednomyslná shoda. Je to z toho důvodu, že to, jak jsou metody ADR definovány, se s arbitráží zcela neshoduje. Rozhodčí řízení nicméně vykazuje celou řadu znaků, které jsou typické právě pro metody ADR, z čehož, alespoň podle mého názoru, vyplývá, že ho lze mezi tyto metody řadit.

To, čím se arbitráž liší od jiných metod ADR, je dozajista právně závazné rozhodnutí. Tomuto předchází řízení a rozhodčí nález, což je název onoho rozhodnutí, a tento je velmi podobný rozhodnutí soudnímu. Rozdíl je zde však v tom, že rozhodčí nález je vynášen stranou rozhodců (rozhodčím soudem), což je strana neutrální. Dalším velmi významným rozdílem je fakt, že tato strana vystupuje z pozice soukromé osoby, nikoli veřejné instituce, jako je to u řízení soudního. K tomu, aby byl rozhodčí soud pravomocný, je zapotřebí platná rozhodčí smlouva, která deleguje vůli stran. Ústavní soud se k tomuto ve svém usnesení¹⁹ vyjadřuje tak, že rozhodce právo nenalézá, ale tvoří závazkový vztah. Jeho moc tedy pochází od soukromé moci stran určovat (do určité míry), jak jejich spor dopadne – mohou mít tímto vliv na svůj osud.

Rozhodčí řízení může vypadat velmi různorodě, vždy je však zapotřebí, aby byl proces dobrovolný, přičemž strany musí souhlasit jak se svou účastí, tak i se zvoleným rozhodcem. Zajímavý faktem je též skutečnost, že arbitráž byla první institut z oblasti ADR, pro který byl vytvořen zvláštní zákon (zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů).

¹⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02

3 POJEM MEDIACE

Když se před laickou veřejností vysloví slovo „*mediace*“, mnozí lidé netuší, co si pod tímto pojmem mají představit. Není nutno jim to zazlívát. Mediace je obor v tuzemsku poměrně nový a obsahuje v sobě právní, sociální, sociologické a psychologické aspekty. Jinak je tomu na západ od nás, kde je mediace mnohem více rozšířena a povědomí o ní má téměř každý.

3.1 Původ slova

Mediace je pojmem interdisciplinárním a je na něj nahlíženo různými způsoby. Slovo *mediace* je odvozeno od slova „*medius*“, což v latině znamená prostřední, nestranný či neutrální.²⁰ Dle Holé²¹ lze uvést následující prvky, pro mediaci typické:

- existence konfliktu/kolize v názorech
- samotný proces
- osoba neutrálního prostředníka, jímž je mediátor
- komunikační složka a důraz na ni
- pojmy jako „*konflikt*“, „*dohoda*“ a „*řešení*“

Z těchto pojmů tedy vyplývá, že mediace je proces řešení konfliktů za účasti mediátora, přičemž mediátor strany podporuje v komunikaci s cílem dospět k dohodě.

²⁰ PRAŽÁK, Josef Miroslav; NOVOTNÝ, František; SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko-český slovník*. 20. vyd. (v KLP v této podobě 1.). Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1999. ISBN: 80-85917-51-3. str. 820

²¹ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6.

Co se týče definic zákonných, těchto se nelze lehce dopočítat. Lze říci, že kolik právních řádů existuje, tolik existuje definic mediace. Český právní řád mediaci vymezuje v § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 202/2012 Sb. (zákon o mediaci) jako „*postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými (dále jen „strana konfliktu“)* tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody“.

3.2 Cíl mediace

Hlavním cílem mediačního procesu je vyřešit spor za co nejkratší čas a s co nejmenšími náklady. Dalšími cíli je též pochopit podstatu konfliktu, otevřeně komunikovat, naslouchat protistraně či řešit celou situaci lidsky a spoluprací. V neposlední řadě je cílem nejen spor vyřešit, ale též dosáhnout spokojenosti stran. Poslední zmíněné je pro mediaci typické, a i tímto se mediace liší od soudního řešení sporu. Soudní jednání totiž zpravidla končí spokojeností pouze jedné strany, ale také se stává, že skutečně spokojena není strana ani jedna. Pakliže se zaměříme na právní hledisko, cílem procesu mediace je sepsání dohody, která je akceptovatelná pro obě strany.

3.3 Vhodné případy k mediaci

Mediace, ač se může zdát jako nejlepší a bezchybné řešení zalité sluncem, není rozhodně pro všechny spory vhodná. Velmi záleží na tom, jakým způsobem a za jakých okolností spor vznikl. Jako ideální se zde jeví právě konflikty v rámci rodiny, a to především kvůli skutečnosti, že je zde žádoucí zachování pozitivních vztahů i po skončení konfliktu. V tomto kontextu může jít například o spory týkající se péče o děti, rozvody či majetkové vztahy. Mediace zde může napomoci k dialogu mezi oběma stranami, které nezvládají vést společnou řeč, a to často mnohem lépe a efektivněji, nežli by to dokázalo klasické jednání před soudem.

Ne všechny spory je však vhodné řešit právě tímto způsobem. Pakliže jedna strana například nechce komunikovat a odmítá slevit z toho, co požaduje, není mediace nejvhodnější a dost pravděpodobně by v takových situacích byla jen

ztrátou času všech zúčastněných. Zde je třeba mít na paměti, že pokud mediaci nenařídí soud, nikdo nemůže nikoho do mediace nutit a přesvědčovat ho, aby k řešení sporu pomocí mediace přistoupil.

Za velmi netypické považuji využití mediace v právu trestním. Zde se mediace může využít mezi pachatelem trestného činu a pozůstalými (např. u dopravních nehod). V těchto situacích se potkává viník dopravní nehody, jeho partner či partnerka a rodina zemřelého. Pakliže je takovýto proces efektivně veden, může přispět k procesu truchlení a celou situaci lze zvládnout lépe. Kromě toho pachatel díky mediaci více přijímá zodpovědnost za to, co spáchal a pomáhá mu to se s celou situací vyrovnat. Rozhodnutí soudu je, dá se říci, v těchto situacích poté jen formalitou a soud v takovýchto případech většinou rozhoduje o uložení podmíněčného trestu spolu se zákazem činnosti řízení motorového vozidla.²²

3.4 Nařízení prvního mediačního setkání soudem

Mediace je proces dobrovolný, nicméně existuje zde výjimka v podobě prvního setkání s mediátorem. Soud totiž může stranám toto jednání nařídit, a to v rozsahu 3 hodin.²³ Je nutné si uvědomit, že nařízeno je pouze ono první setkání, a poté je opět na vůli stran, zda v mediaci budou chtít pokračovat nebo budou požadovat, aby se věc rozhodovala před soudem. Soud, respektive předseda senátu, nenařizuje mediaci vždy, ale pouze ve vhodných případech²⁴, přičemž posouzení vhodnosti je jen na soudci. Je však nutno říci, že případy z rodinného práva se často jako vhodné jeví. Strany sporu se nařízené mediaci nemohou nijak bránit, jelikož zde není přípustné se proti tomuto odvolat.²⁵ Je nicméně možné, aby soudce nejprve

²² HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. Psyché. ISBN 978-80-247-4109-3. str. 512

²³ § 100 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2023-12-03].

²⁴ Tamtéž

²⁵ § 202 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2023-12-03].

se svým záměrem týkajícím se mediace účastníky seznámil, a poté mohou všichni společně vhodnost a účelnost vyhodnotit.²⁶ Je nicméně nutné říci, že nařízení mediace je opravdu rozhodnutí soudce – žádná ze stran si toto rozhodnutí nemůže nárokovat. Soudce v řízení vystupuje jako autorita a je na něm, jak se rozhodne. Lze říci, že nařízení prvního setkání je vhodné tehdy, kdy probíhala či probíhá dlouhodobá spolupráce a je žádoucí, aby tato spolupráce byla udržena či obnovena. Dále pak je nařízení vhodné v oblasti rodinného práva, v některých sousedských sporech či v oblastech ochrany osobnosti. Především je pak nařízení prvního setkání dobrým řešením, pakliže je právní situace komplikovaná nebo nejasná, a pokud existuje obrovský zájem na narovnání vztahů mezi stranami sporu. Soudní řešení totiž často vztahy zhorší, nikoli napraví a brání tak další spolupráci stran.²⁷

První setkání s mediátorem lze tedy rozhodně shledat vhodným. Mnoho stran by se totiž k řešení sporu tímto způsobem neuchýlilo, a to i přes skutečnost, že by mediace mohla být velmi úspěšná. Je to způsobeno také tím, že řada lidí má stále za to, že jediným řešením sporu je autoritativní rozhodnutí soudu a nemají důvěru v osobu mediátora – spravedlností je tak pro ně pouze soud.²⁸ Je však dobrou zprávou, že nezáleží na tom, zda o mediaci strany informoval soud či strany k této volbě došly samy – na dosažení dohody toto nemá vliv.²⁹

Navíc, aby se strany sporu nemohly tomuto setkání jednoduše vyhnout, existuje § 150 zákona č. 99/1963 Sb., který říká toto: „*Jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele, nebo odmítne-li se účastník bez vážného důvodu zúčastnit prvního setkání s mediátorem nařízeného soudem, nemusí soud výjimečně náhradu*

²⁶ BŘÍZA, Petr, GANTNER, Filip. *První setkání se zapsaným mediátorem z pohledu praxe. Právní prostor*. Publikováno 12. 5. 2016. ISSN 2336-4114. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/prvni-setkani-se-zapsanym-mediator-em-z-pohledu-praxe?browser=full>

²⁷ Tamtéž

²⁸ HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4109-3. str. 104

²⁹ POTOČKOVÁ, Dana. *Nejlepší je domluvit se, aneb Průvodce mediačním procesem*. 1. vyd. Praha: Alfom, 2013. ISBN: 978-80-87785-00-3. str. 57

*nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat.*³⁰ Pokud tedy soud usoudí, že důvod neúčasti není vážný, nemusí straně přiznat právo na náhradu nákladů řízení. Je však nutné posoudit všechny okolnosti konkrétního případu.³¹ Z mého pohledu jde o vhodný počin zákonodárce, jelikož nepřímo přispívá k rozšíření a oblibě mediace.

4 ZÁKLADNÍ PRINCIPY MEDIACE

Mediace, stejně tak jako klasický soudní civilní proces (ve kterém platí např. zásada ústnosti, přímosti, veřejnosti, rovnosti či rychlosti a hospodárnosti), má určité zásady, na nichž je postavena a ze kterých lze vyvodit její klady či zápory. Tyto zásady ji též odlišují od ostatních metod řešení sporů, zejména od řešení konfliktu tradiční soudní cestou.

4.1 Dobrovolnost

Zaprvé je zapotřebí zmínit, že mediace je proces dobrovolný. Není tedy možné k mediaci jednu ze stran nutit, ani s ní žádným způsobem manipulovat, aby k mediaci přistoupila. Obě strany, ale i mediátor musí s mediací souhlasit a po celou dobu řízení mají strany též právo mediaci ukončit a spor řešit soudní cestou.

4.2 Důvěrnost

Za další, mediace je důvěrný proces (na rozdíl od soudního řízení). Informace, které v průběhu vyjdou najevo, není možno zveřejnit, i když je samozřejmě na stranách, jakým způsobem si okolnosti důvěrnosti upraví. Mediace se tedy účastní pouze ty osoby, kterých se spor týká či zde mají právo činit

³⁰ § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2023-12-03].

³¹ HÁJKOVÁ, Šárka. *Mediace v kontextu občanského soudního řízení. Bulletin advokacie. 2. 8. 2013, str. 26.* [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/mediace-v-kontextu-obcanskeho-soudniho-rizeni>

rozhodnutí.³² V návaznosti na důvěrnost je mediátor vázán mlčenlivostí a není možné, aby bez předchozího souhlasu stran poskytoval o procesu informace třetím stranám. Je také možné uzavřít dohodu o důvěrnosti, aby byla ještě lépe stanovena pravidla a strany měly větší jistotu, že vše bude dodržováno. V této dohodě se často stanovuje užití informací vůči straně třetí, pakliže se věc bude řešit před soudem či mediátor bude mít povinnost vypovídat (v jiné věci, ale v takové, jež se bude týkat stejných účastníků).³³ Důvěrnost samozřejmě znamená obrovskou výhodu pro zúčastněné strany, nicméně není to, dle mého, princip zcela pozitivní. Studenti právnických fakult a budoucí mediátoři by jistě uvítali, aby se mediací v rámci přípravy na budoucí povolání mohli též účastnit stejně tak, jako se mohou účastnit jednání před soudem (až na výjimky, kdy je vyloučena veřejnost). Já sama musím říct, že mé návštěvy u soudu mi velice pomohly získat větší pochopení civilního procesu i trestního procesu a jsem vděčná, že jsem tímto způsobem mohla propojit teorii s praxí. Na druhou stranu však rozumím tomu, že účastníci mediací pro řešení svých případů požadují více soukromí a nemyslím si, že by se tento princip měl jakýmkoli způsobem měnit, i když bych ze sobeckých důvodů byla nějakým způsobem pro.

S důvěrností souvisí též důvěra. Ta spočívá v tom, že strany (klienti mediátora) ji mají mít vůči mediátorovi. Tato se samozřejmě buduje postupně, jako v každém vztahu, ať už profesním či osobním. V případě, že si mediátor důvěru nevybuduje, k vyřešení sporu zpravidla nedojde, protože strany k mediátorovi nebudou upřímné a na celý proces mediace budou nahlížet dost možná skepticky. Strany mediátora nesmí brát jako nepřítele, nýbrž jako partnera, který jim pomůže k pozitivní změně v jejich životě.

³² RISKIN, Leonard L.; ARNOLD, Tom; KEATING, J. Michael. *Mediace, aneb, Jak řešit konflikty*. Praha: Pallata, 1997. ISBN: 80-901710-6-0. str. 11

³³ HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*, 1. vyd. Praha: Grada, 2003. ISBN: 80-247-0467-6. str. 38

4.3 Win-win situace

Dále považuji za důležité uvést princip, kterým se mediace velmi liší od klasického soudního procesu. Jedná se o fakt, že soudní řízení je založeno na kontradiktorním postavení stran. To znamená, že na jeho konci se vždy nachází vítěz a poražený, což, zejména v oblasti práva rodinného, které je v tomto směru velmi specifické, není téměř nikdy výhodné. Cílem by totiž mělo být to, aby rodina dobře fungovala a nikoliv to, že jeden vyhraje a druhý prohraje. Mediace je oproti tomu založena na spolupráci stran a jejím cílem je v ideálním případě dosažení spokojenosti obou stran čili jakési situace, kterou lze popsat jako vítěz-vítěz³⁴ a lze předpokládat, že bude možno navázat spolupráci i potom, co spor skončí. Mediace je tedy naprosto ideálním způsobem řešení sporů týkajících se například péče o děti. V těchto sporech by totiž na prvním místě mělo být blaho dítěte, přičemž výchova dítěte je dlouhodobá, několikaletá záležitost a je naprostou nutností (nebo by to alespoň tak být mělo), aby spolu bývalí partneři vycházeli i po tom, co je spor ukončen.

4.4 Úspornost

Poslední zásadou, kterou zde zmíním, je úspornost mediace. Jedná se o úspornost jak časovou, tak finanční. Rychlost mediace souvisí s tím, že mezi návrhem a projednáním je dosti krátká čekací doba (zpravidla maximálně dva týdny) a samotná sezení se odehrávají v kratších intervalech než řízení před soudem. Co se týče stránky finanční, služby mediátora obvykle nejsou tak nákladné, jako je tomu u soudního řízení, protože u klasického řízení soudního klient musí platit nejen soudní poplatky, ale i odměnu svému právnímu zástupci. Pro představu, jak moc je nebo není mediace nákladná, si dovolím uvést cenu mé známé, mediátorky Diany Lokajíčkové. Ta na svých stránkách uvádí, že mediace

³⁴ V anglickém jazyce win-win situation

stojí od 2.000 Kč/hod., přičemž za soudem nařízené první informativní setkání se platí 400 Kč/hod. Průměrně je pak zapotřebí 3-5 setkání, přičemž každé trvá cca 3 hodiny. Při vypočítání finální částky tak dojdeme k číslu, které je ve většině případů menší, než když se spor řeší soudně.³⁵

Úspornost je však také i energetická a psychologická. Proces před soudem je totiž pro většinu osob velkým stresem, přičemž mediace je zpravidla více neformální, v příjemnějším prostředí a často u šálku dobré kávy. Dost často také mediace připomíná terapii, což je opravdu v kontrastu s často nehostinným prostředím soudních síní.

5 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY V ČESKÉ REPUBLICE

Vzhledem k tomu, že je Česká republika jakožto členský stát Evropské unie na tuto instituci velmi navázaná, je nejprve zapotřebí podívat se na zběžný vývoj právní úpravy mediace na evropské úrovni, a pak se teprve zabývat právní úpravou v tuzemsku.

5.1 Vývoj právní úpravy mediace v Evropské unii

Nejdůležitějším dokumentem v této oblasti je bezesporu tzv. *Zelená kniha o alternativním řešení sporů v občanských a obchodních věcech*.³⁶ Tuto knihu uvedla Evropská komise v roce 2002, tedy dva roky předtím, než Česká republika do EU vstoupila. Kniha představovala materiál, který měl za cíl přimět státy k diskuzi týkající se podpory mediace na úrovni EU. Deklarovala, že úkolem mediace a dalších metod alternativního řešení sporů je kladení důrazu na to, aby se

³⁵ Řešení dohodou – mediace. Řešení dohodou [online]. 2023 [cit. 2023-12-03]. Dostupné z: <https://resenidohodou.cz/mediace/dedicke-spory/>

³⁶ V originále: „*Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law*“.

zavedl způsob řešení sporů, který bude více konsenzuální (na rozdíl od klasického soudního a rozhodčího řízení).³⁷

Následně byl vydán tzv. *Evropský kodex pro mediátory*, který stanovuje systémy záruk, jež zajišťují určitý standard mediačního procesu. Obsahuje též kritéria, které musí splňovat osoba mediátora, například určité znalosti a kompetence v souvislosti se samotným procesem. Požadavek minimální akreditace či vyškolení v tomto kodexu však uveden není.³⁸ Kodex také není vydán v závazné podobě, tudíž spadá do tzv. soft law³⁹ a záleží tak pouze na mediátorech či organizacích, které mediátory sdružují, zda se ke Kodexu připojí či nikoliv.⁴⁰

Nejdůležitějším počinem Evropské unie v tomto směru však byla Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Směrnice byla do tuzemského práva implementována zákonem č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů. Směrnice po členských státech požadovala zavedení rámcových právních předpisů takovým způsobem, aby tyto upravovaly občanské soudní řízení tak, aby se zajistil předvídatelný právní rámec pro strany, jež se rozhodnou mediací využít.⁴¹ Cílem zde tedy bylo odstranění překážek, které by bránily v přístupu k alternativnímu řešení sporu.

Zajímavostí je, že tato Směrnice do evropského práva přináší první (legální) definice pojmů „mediátor“ a „mediace“. Za mediátora je dle ní považována „třetí

³⁷ V originále: „Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law“. GREEN PAPER on alternative dispute resolution in civil and commercial law COM (2002) 196 final ze dne 19. 04. 2002. In: *EUR-Lex* [právní informační systém] Úřad pro publikace Evropské unie, s.5[cit.2023-08-04]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/61c3379d-bc12-431f-a051-d82fefc20a04>

³⁸ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6.

³⁹ Tento pojem označuje kvazi-právní nástroje, jež nemají žádnou právně závaznou sílu.

⁴⁰ SVATOŠ, Martin, Evropské aspekty mediace a dalších ADR. *Epravo.cz* [online]. 2013 [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropske-aspekty-mediace-a-dalsich-adr-88570.html?mail>

⁴¹ (7) preambule Směrnice

*osoba, která je požádána o účinné, nestranné a kvalifikované vedení mediace, bez ohledu na její označení nebo povolání v dotyčném členském státě a bez ohledu na způsob, jakým byla tato třetí osoba jmenována nebo požádána o vedení mediace.*⁴²
*Za mediaci je pak považováno „formální řízení, jakkoli nazvané nebo uváděné, ve kterém dvě nebo více stran sporu samy dobrovolně usilují o dosažení dohody o vyřešení sporu za pomoci mediátora.“*⁴³

Ve Směrnici jsou obsažena například tato pravidla:

- Směrnice zavazuje členské státy k tomu, aby podporovaly odbornou přípravu mediátorů a zaváděly mechanismy kontroly kvality mediačních služeb.⁴⁴
- Stanovuje povinnost členským státům zajistit stranám sporu možnost požádat o vykonatelnost mediační dohody. Toto může být ze strany státu odmítnuto tehdy, pokud by byl obsah dohody v rozporu s vnitrostátním právem.
- Mediátoři nejsou povinni předkládat v případných rozhodcích či soudních řízeních důkazy ohledně informací, jež s mediačním řízením souvisí. Toto samozřejmě může být porušeno, s ohledem na vůli zúčastněných stran. Dále jsou zde výjimkou například situace, které souvisí s ochranou veřejného pořádku – v těchto případech jsou mediátoři povinni informace předkládat.⁴⁵
- Členské státy jsou povinny zajistit, aby stranám, pakliže si zvolí pro svůj spor mediaci, neplynuly v průběhu řízení promlčecí/prekluzivní lhůty.

⁴² čl. 3 písm. b) Směrnice

⁴³ čl. 3 písm. a) Směrnice

⁴⁴ (16) preambule Směrnice

⁴⁵ čl. 7 odst. 1 Směrnice

To znamená, aby neztratily možnost zahájit případné budoucí soudní řízení v téže věci.⁴⁶

Cílem Směrnice bylo vymezení minimálního rámce toho, co by měly jednotlivé vnitrostátní právní úpravy obsahovat.⁴⁷ Malacka k tomuto dodává, že i přes to, že se členské státy od Směrnice v mnoha oblastech odchýlily, lze říci, že díky ní došlo k velkému posunu, jež spočívá ve sjednocení a harmonizaci problematiky mediace jako takové.⁴⁸

5.2 Vývoj právní úpravy mediace v ČR

V 90. letech minulého století byla založena organizace s názvem České centrum pro vyjednávání a řešení konfliktů. Tato organizace se zařadila do sítě evropských center jménem *Partners for Democratic Change*, která se zabývá podporou rozvoje demokracie ve východní a střední Evropě. Tento krok můžeme zařadit do počátku rozvoje mediace na nestátní úrovni na našem území. První konferencí, která se týkala mediace, byla konference nesoucí název *Mediace a její perspektivy v České republice*. Uskutečnila se v roce 2000 na Slezské univerzitě v Opavě a jejím vyústěním bylo založení občanské sdružení s názvem *Asociace mediátorů České republiky*⁴⁹. Sdružení funguje od roku 2001 a jeho hlavním úkolem je vzdělávání mediátorů, jejich sdružování, propagace mediace mezi veřejností (odbornou i laickou) a dále též poskytování mediačního poradenství.

Dále, v roce 1991 byl v České republice zahájen projekt *Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež*, který byl zaměřen (mimo jiné) na zapojení

⁴⁶ čl. 8 odst. 1 Směrnice

⁴⁷ ŠTANDERA, Jan. *Mediace – možná cesta z labyrintu soudního řízení?* Právní rozhledy [online]. 2011, č. 22 [cit. 2023-08-08].

⁴⁸ HOLÁ, Lenka; MALACKA, Michal. *Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-047-5. str. 45

⁴⁹ O asociaci. *Asociace mediátorů České republiky* [online]. Asociace mediátorů České republiky, 2014 [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz>

poškozeného a pachatele. Zde byla mediace poprvé uplatněna, přičemž následně se rozšířila právní úprava o instituty jako narovnání, trest obecně prospěšných prací či odklon. Proces se završil přijetím zákona č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě.⁵⁰

S mediací se též velmi pojí oblast spotřebitelských sporů, přičemž právě tyto velmi figurovaly u zrodu mimosoudního řešení sporů v tuzemsku. Roku 2004 vznikl ve spolupráci s Hospodářskou komorou České republiky a Asociací mediátorů České republiky *Projekt mimosoudního řešení sporů*, jež využíval právě mediaci. I přes to, že se projekt jevil jako přínosný, jeho činnost neměla dlouhého trvání z důvodu nedostatečných podmínek pro jeho další fungování.

5.3 Nekonsolidovaná mediace

Nutno říci, že mediace zprvu nebyla formálně zakotvena v právním řádu. Už tehdy však existovala ustanovení, která na mediaci nějakým způsobem odkazovala.⁵¹ České právo tedy možnost mediace nepodporovalo, ani nevylučovalo, tudíž byla mediace vykonávána dle zásady legální licence, tedy zásady, že „*vše je dovoleno, co není výslovně zakázáno*.“ Mediace byla prováděna

⁵⁰ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-757-2. str. 11-13

⁵¹ Řešení sporu dohodou popisoval již obecný soukromoprávní kodex (tehdy účinný občanský zákoník z r. 1964), který hned v úvodních ustanoveních říkal: „*aby případné rozpory mezi účastníky byly odstraněny především jejich dohodou*“. Dále, v § 100 OSŘ je řečeno, že: „*soud (...) usiluje především o to, aby spor byl vyřešen smírně*“. Novelou OSŘ, provedenou zák. č. 59/2005 Sb. účinnou od 1. dubna 2005, bylo do OSŘ dáno ustanovení § 114, které mimo jiné stanovuje povinnost, aby se předseda senátu pokusil o smírné řešení dané věci. Další náznaky smírného řešení jsou také např. v § 24 odst. 1 zák. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů či v § 11 a násl. zák. č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání.

v procesu, který nebyl zákonně upraven a výstupem zde byla inominátní smlouva⁵² dle soukromého práva.

V tomto kontextu byla významná novela OSŘ, která byla provedena zákonem č. 295/2008 Sb. Tato novela zavedla (ve věcech péče o nezletilé děti), že soud může „uložit účastníkům na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii.“⁵³

5.4 Zákon o mediaci

Tento zákon nabyl účinnosti 1. 9. 2012, tedy více než před 10 lety. Co se místní příslušnosti týče, zákon dopadá na zapsané mediátory, kteří působí na území České republiky a řeší spory mezi osobami, které mají bydliště v tuzemsku. Věcná působnost je široká, jedná se o spory z práva občanského, rodinného, obchodního, pracovního a správního. Jsou vyloučeny kupříkladu spory statusové.

V zákoně je obsaženo celkem 39 paragrafů, jedná se tedy spíše o předpis stručnějšího charakteru. Mediaci je zde upravena rámcově, přičemž důvodem je neformálnost procesu. Jak mediátor, tak strany mají mít větší pole působnosti z hlediska stanovování pravidel.⁵⁴ Zákon vymezuje základní pojmy, zahájení mediace, její ukončení či například kvalifikaci zapsaných mediátorů. Zákonem se musí řídit pouze tito zapsaní mediátoři. Z důvodové zprávy k zákonu č. 202/2017 Sb. pak vyplývá, že stát má zaručit kvalitu mediátorů zapsaných, ale zároveň umožnit mediátorům nezapsaným, aby činnost mohli vykonávat taktéž.⁵⁵ Toto lze tedy chápat jako určitou střední cestu, určitý kompromis, který slibuje a garantuje

⁵² Inominátní neboli nepojmenovaná smlouva je smlouva, jež není zvláště jako typ smlouvy upravena v zákoně.

⁵³ Srov. § 100 odst. 3 OSŘ, ve znění zák. 295/2008 Sb.

⁵⁴ HOLÁ, Lenka; HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. *Mimosoudní metody řešení sporů: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges, 2017. ISBN: 978-80-7502-246-2. str. 105

⁵⁵ Vláda. Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2017 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů [online]. *forarb.com*. [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: <https://forarb.com/wp-content/uploads/2011/11/zakon-o-mediaci-duvodova-zprava.pdf>

určitou úroveň a profesionalitu na straně jedné, ale zároveň nechává prostor osobám, které činnost vykonávaly do doby přijetí zákona. Já osobně tuto úpravu nepovažuji za vhodnou, jelikož tímto není zaručena dostatečná kvalita všech osob, které mediaci vykonávají. Mám za to, že by měli existovat pouze mediátoři zapsaní.

V ZoM není preferován žádný mediační styl, nicméně v tuzemsku je nejčastější mediační styl facilitativní. Tento styl znamená, že mediátor stranám pomáhá zlepšit porozumění a také to, aby si strany více naslouchaly. Definice facilitativní mediace je mnoho, jednou z nich je například tato: „*Facilitativní mediace je strukturovaný proces, v němž strany za asistence třetí, nestranné osoby systematicky procházejí jednotlivá sporná témata za účelem vytváření možností, zvažování alternativ a dosažení souhlasného řešení sporu, které uspokojí jejich zájmy.*“⁵⁶ Dalšími styly jsou pak styl transformativní mediace a evaluativní mediace.

6 MEDIÁTOR

Jak již vyplývá z výše uvedeného, osoba mediátora je v procesu mediace absolutně klíčová. Právě na mediátora se totiž strany obracejí s žádostí o pomoc při řešení jejich konfliktu.

Mediátorem však nemusí být pouze vystudovaný právník, jak se zejména laická veřejnost leckdy nesprávně domnívá. Může jím být též sociolog či psycholog s určitými zkušenostmi a znalostmi, jež při své praxi využívá. Jeho důležitým úkolem je především to, aby se strany měly možnost k situaci vyjádřit a tím pádem získaly znalosti, které jsou potřebné ke konečnému rozhodnutí. Funguje jako podpora stran a také dělá maximum pro to, aby bylo jednání věcné, srozumitelné,

⁵⁶ BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T. *Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-221-4. str.

užitečné, ale také příjemné.⁵⁷ Přesto, že právnické vzdělání k profesi mediátora není podmínkou (ale je jistě obrovskou výhodou), mediátorem se nemůže stát každý. Nejen, že mediátor musí disponovat odbornými znalostmi – též by měl mít předpoklady osobnostní (dobré komunikační schopnosti, přirozená autorita, smysl pro spravedlnost atd.). V neposlední řadě je pak nutné, aby byl schopen strany dovést ke kompromisu, ke schůdnému řešení pro obě strany.⁵⁸ Velkou výhodou a možná i naprosto nezbytnou dovedností je pro mediátora schopnost empatie, umění naslouchat druhým. Mediátor by měl být schopen perfektně naslouchat oběma stranám, reagovat na jejich informace a požadavky a případně je přeformulovat druhé straně.⁵⁹

6.1 Mediátor a podmínky výkonu činnosti

Pokud chce kdokoli poskytovat mediační služby dle zákona o mediaci, je zapotřebí, aby byl zapsán v seznamu, který spravuje Ministerstvo spravedlnosti. O tento zápis je třeba požádat, přičemž v žádosti musí být uvedeny osobní a identifikační údaje dle ustanovení § 17 zákona o mediaci. Dle ustanovení § 16 téhož zákona je též třeba, aby byl žadatel způsobilý k právním úkonům, bezúhonný, získal vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu a složil zkoušku mediátora. Nutno dodat, že za bezúhonného není považován ten, kdo byl pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin či trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s výkonem činnosti mediátora. Ustanovení § 16 téhož zákona také uvádí, že překážkou pro zápis do seznamu je vyškrtnutí Ministerstvem spravedlnosti (z důvodu porušování zákonných povinností) v předcházejících pěti letech.

⁵⁷ RISKIN, Leonard L.; ARNOLD, Tom; KEATING, J. Michael. *Mediace, aneb, Jak řešit konflikty*. Praha: Pallata, 1997. ISBN: 80-901710-6-0.

⁵⁸ DOLEŽALOVÁ, M. *Mediace*. Bulletin advokacie č. 2/2001. Str. 45, Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/181/BA_01_02.pdf

⁵⁹ MÄHLEROVÁ, G. *Urovnání sporu – věc advokátů: mediace*. Právní rozhledy č. 10/1997.

Důležitou podmínkou pro výkon mediátora je, jak již bylo uvedeno, složení mediační zkoušky. Účelem zkoušky je ověření odborných dovedností a znalostí, jež jsou pro výkon činnosti mediátora potřebné. Do těchto dovedností patří například mediační techniky, základní lidská práva a svobody, znalosti z občanského, obchodního, rodinného a pracovního práva, ale také základy sociologie a psychologie.⁶⁰ Je též důležité uvést, že existují dva druhy zkoušek, a to základní zkouška a speciální zkouška z rodinné mediace. Rodinná mediace je skutečně citlivou, delikátní oblastí, a proto se pro její výkon požadují hlubší a lehce odlišné znalosti⁶¹, než pro mediaci v oblasti např. obchodního práva. Tematické okruhy a oblasti pro ústní část zkoušky z rodinné mediace jsou mimo jiné tyto (parafrázuji):

- Vývojové fáze dítěte a jeho potřeby
- Domácí násilí, jeho fáze a projevy
- Předmět rodinné mediace a jeho odlišnosti od jiných forem práce s rodinou
- Reakce dítěte na separaci rodičů
- Náhradní rodinná péče
- Psychologie a sociologie rodiny
- Psychologické a sociologické aspekty rodinných konfliktů
- Psychologické a sociologické aspekty rozchodu a rozvodu
- Mezigenerační vztahy
- Rodinné právo a právní úprava majetkových práv⁶²

⁶⁰ § 23 odst. 7 zákona o mediaci

⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu o mediaci

⁶² Informace pro uchazeče o vykonání zkoušky mediátora a zkoušky z rodinné mediace. *JUSTICE.CZ* [online]. 2014 [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/zkousky-mediatora-a-zapis-do-seznamu-mediatoru1?clanek=informace-pro-uchazece-o-vykonani-zkousky-mediatora-a-zkousky-z-rodinne-media-1>

6.2 Zapsaný a nezapsaný mediátor

Předtím, než vstoupil v účinnost zákon o mediaci, existoval jen jeden druh mediátorů, a to ti mediátoři, kteří činnost vykonávali na základě živnostenského oprávnění jakožto činnost volnou. Mediátorem tedy mohla být jakákoli osoba, která si živnost zaregistrovala, přičemž zde stačilo splnit všeobecné podmínky (zaplacení poplatku, bezúhonnost a svéprávnost).⁶³ Činnost tedy mohl vykonávat kdokoli bez odborného vzdělání, nebyla povinnost odborného školení a stát nikterak jejich odbornost nezaručoval. Mediace v soukromoprávním smyslu nebyla nikde popsána a soudy mediátorům příliš nedůvěřovaly.⁶⁴

Zákonem o mediaci se zavedla skupina zapsaných mediátorů, o nichž je řeč výše. Tito mediátoři činnost provozují nikoli na základě živnosti, ale na základě zákona. Musí splňovat různé požadavky a jsou zde též určité výhody, jako například stavění promlčecích lhůt.⁶⁵ Je nutné zmínit, že skupina nezapsaných mediátorů nadále existuje a je možné mediaci provozovat i na základě živnosti. Strany si mohou tedy zvolit jak zapsaného, tak i nezapsaného mediátora, nicméně na nezapsané mediátory nejsou téměř žádné nároky na vzdělání, a tudíž není zaručena jejich odbornost a kvalita práce.

6.3 Profesionalizace

Fakt, že vznikl institut zapsaného mediátora je projev profesionalizace osoby mediátora. Pojí se samozřejmě s tím, že stát garantuje určité znalosti a schopnosti, což se jeví jako velice pozitivní – proces mediace se tímto stal důvěryhodnějším jak u veřejnosti, tak i například u soudců, kteří účastníkům řízení

⁶³ § 6 odst. 1 zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2024-02-04].

⁶⁴ DOLEŽALOVÁ, Martina a kol. Zákon o mediaci: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-458-2. str. 7

⁶⁵ Tamtéž

mohou první setkání s mediátorem nařídit.⁶⁶ Dle mého názoru je profesionalizace krok správným směrem. Mám za to, že profese, ke kterým není nebo nebylo zapotřebí dosáhnout patřičného odborného vzdělání (například činnost finančních poradců či realitních makléřů) jsou velkou částí společnosti považovány za pochybné. Je tedy velmi správně, že jsou na mediátory kladeny náročnější požadavky, než tomu bylo dříve.

Ne všichni jsou však příznivci profesionalizace. Někteří tvrdí, že není nezbytná a účelná a vidí v ní „*instrument potlačování kreativity, spontaneity a rovných příležitostí*.“⁶⁷ Příznivci a odpůrci profesionalizace mají kupříkladu jiný pohled na to, zda je mediátor profesí samostatnou nebo zda je to pouze specializace, jež je vykonávána v rámci jiné profese (např. advokacie). V tomto kontextu je nutno vždy přihlížet k právní úpravě jednotlivé země.⁶⁸

6.4 Neutralita mediátora

Nesmírně důležitou součástí práce mediátora je jeho neutralita čili nestrannost. Tu najdeme uvedenou v § 8 odst. 1 písm. a) zákona o mediaci. Toto ustanovení říká, že mediátor je povinen provádět mediaci osobně, nezávisle, nestranně a s náležitou odbornou péčí. S neutralitou je spojena také nepodjatost, o které zase hovoří § 5 odst. 1 zákona o mediaci. Při výkonu této profese jsou neutralita a nepodjatost absolutně klíčovými prvky. Pouze člověk, který není na předmětu sporu nikterak zainteresován, může mediaci provádět řádně.

⁶⁶ § 100 odst. 2. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2024-02-07].

⁶⁷ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6. str. 211

⁶⁸ § 13 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2024-02-07].

6.5 Porušení povinností mediátora

Jak vyplývá z výše uvedeného, zákon stanovuje mediátorovi určité povinnosti. Pokud jsou tyto povinnosti mediátorem porušeny, mohou z toho být vyvozeny důsledky. Může se jednat například o vznik škody, která je způsobena činností mediátora. Tyto případy se řeší podle obecných ustanovení o náhradě nemajetkové či majetkové újmy podle občanského zákoníku.⁶⁹ V takovém případě se poškozený může domáhat práv na náhrady újmy v občanském soudním řízení. Přesto, že činnost mediátora si žádá určitou míru profesionality, mediátor nemá dle právního řádu povinnost uzavřít pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou výkonem své činnosti, jako například advokát. Nicméně vzhledem k tomu, že mediace samotná v současné době nebývá tolik lukrativní, řada mediátorů je zároveň advokáty, tudíž pojištění musí být stejné.⁷⁰

Zákon o mediaci také hovoří o tom, jakých správních deliktů se osoba (fyzická či právnická) může dopustit. Osoba fyzická se může dopustit přestupku dle § 25 odst. 1 zákona o mediaci, osoba právnická/osoba fyzická podnikající se může dopustit deliktu dle § 26 odst. 1 a 2 zákona o mediaci. V těchto případech následuje sankce v podobě peněžité pokuty.

6.6 Jaké techniky má mediátor

Základem mediace je vzájemná komunikace, a to nejen mezi stranami samotnými, ale též mediátora se stranami. Mediátor musí správný způsob komunikace zvolit dle sporu a účastníků – jejich sociálnímu postavení, věku atp. Z jeho strany je potřeba patřičná analýza situace, podle které například může zjednodušit jazyk (používat méně odborných výrazů), ujišťovat se, že je pro strany

⁶⁹ Srov. § 2894 a násl. zák. č. 89/2012 Sb.

⁷⁰ Tuto informaci mi sdělila má známá, advokátka a zároveň mediátorka Diana Lokajíčková.

vše srozumitelné, a také tempo celkově zpomalit.⁷¹ Tím, že se mediátor stranám přizpůsobí, si získá jejich důvěru a budou mu více otevřené. Pokud totiž strany nerozumí tomu, co se na mediaci odehrává, případně se cítí nekompetentně, na celý proces mohou nahlížet s nedůvěrou a šance na vyřešení sporu je pak daleko menší. Z tohoto vyplývá, že dovednosti v této oblasti jsou při zkoušce mediátora hodnoceny. Komunikace je zde sdělení myšlenek, jimž musí druhá strana porozumět a pochopit je, jakož i přidělit těmto slovům význam. Mediátor pomáhá v tom, aby byly myšlenky správně pochopeny.⁷²

Komunikačních technik je celá řada. Dělí se na dotazování, empatické porozumění a aktivní naslouchání. Dotazování spočívá v tom, že mediátor pokládá různé otázky a získává tak potřebné informace k pochopení celého problému. Empatické porozumění znamená vcítění se do druhé osoby – mediátor má pochopit, jak danou situaci každá strana vnímá. Aktivní naslouchání v sobě nese například parafrázování nebo shrnování toho, co strany sdělily. Mediátor tímto ukazuje, že stranám věnuje pozornost a poslouchá je.

6.7 Rozdíl mezi mediátorem a soudcem

Někteří mohou tyto dvě osoby, potažmo role, vnímat podobným způsobem. Oba lidé mají ostatně jakousi autoritu a jsou oprávněni k určitým jednáním, nicméně mezi mediátorem a soudcem je řada rozdílů. Zaprvé, mediátor nikterak neručí (ani nemůže ručit) za vyřešení sporu – pouze stranám pomáhá konflikt vyřešit. Soudce, oproti tomu, spor rozhodne vždy, přičemž nezáleží na tom, jestli se strany dohodnou či nikoli. Soudce též pracuje s fakty jiným způsobem než

⁷¹ BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T. *Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-221-4. str.

54

⁷² Tamtéž, str. 62-64.

mediátor. První zmíněný je podřazuje právu, zatímco mediátor usiluje o to, aby strany podřadily fakta pod své hodnoty a v důsledku toho dosáhly dohody.⁷³

7 MLČENLIVOST MEDIÁTORA

Mlčenlivost osoby mediátora představuje naprostý základ celého mediačního procesu. S mlčenlivostí souvisí taktéž mediátorova nezávislost a nestrannost – charakteristiky, bez kterých bychom si asi těžko proces mediace dokázali představit. Mlčenlivost je spojena s mnoha legislativními, procesními a dalšími opatřeními, které mají za cíl důvěrné prostředí pro negociaci⁷⁴ – prostředí, ve kterém se obě strany budou cítit bezpečně, a především nebudou mít strach z toho, že budou informace sdělené během mediace použity proti nim v případném řešení sporu před soudem.

7.1 Povinnost pouze mediátora

Zajímavým, i když možná ne až tolik překvapivým faktem je, že povinnost mlčenlivosti zákon ukládá jen mediátorovi, nikoli stranám sporu. Důvodem je zde totiž to, že v případě selhání mediačního procesu by došlo k jednání před soudem a strany by nemohly naplnit důkazní povinnost, jelikož by byly vázány právě mlčenlivostí. Nacházíme se však v oblasti soukromého práva, ve kterém platí, že lze konat vše, co není zákonem zakázáno. Z toho vyplývá, že strany si mohou upravit mlčenlivost samy v dohodě o provedení mediace, čímž nebude znemožněno se domáhat svých práv v případném pokračování sporu před soudem.

⁷³ WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL, O., HRUŠÁKOVÁ, M., *Legislativní možnosti a meze mediace konfliktu v rodinněprávních vztazích*. In: Holá, L. a KOL. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4109-3. str. 102

⁷⁴ CHOLENSKÝ, Robert. *Nové pojetí povinnosti mlčenlivosti a legislativní předpoklady mediace*. *Právní fórum*, Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2010, č. 3. ISSN: 1214-7966. str. 131

Jelikož je mlčenlivost vztažena pouze na mediátora, je možné sdělit určité (citlivé) informace mediátorovi bez přítomnosti druhé strany. Toto probíhá v odděleném jednání, tzv. caucus.⁷⁵ Informace, které jsou sděleny tímto způsobem, podléhají povinnosti mlčenlivosti přímo ze zákona. Benefitem odděleného jednání je především vyšší míra důvěrnosti, což má za následek užití přímějších technik při jednáních (než by tomu bylo za přítomnosti protistrany), ve kterých mediátor zkoumá potřeby jedné ze stran. Tento postup je možný pouze u mediačního procesu, jelikož v řízení před soudem by takový postup byl hodnocen jako porušení rovnosti stran.

Povinnost mlčenlivosti je stanovena v § 9 odst. 1 zákona o mediaci takto: *„Mediátor je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s přípravou a výkonem mediace, a to i po vyškrtnutí ze seznamu“*.

Z toho vyplývá, že rozsah povinnosti se vztahuje jak na proces mediace, který začíná uzavřením dohody o provedení mediace, tak i na všechny skutečnosti zjištěné během přípravné fáze mediace nebo na setkání účastníků občanského soudního řízení s mediátorem, které bylo nařízeno soudcem.

Je nicméně důležité podotknout, že mlčenlivost neplatí stoprocentně. Strany například mohou mediátora mlčenlivosti zprostit (a to úplně či částečně). Povinnost mlčenlivosti též neplatí v případě, když se mediátor ocitne v řízení před soudem, přičemž proti němu stojí jedna ze stran původního sporu a spor vyplývá z činnosti mediátora. *„V takovém řízení nelze mediátorovi upřít právo na ochranu (nebo i uplatňování práva), a proto musí mít logicky možnost použít i takové skutečnosti, ohledně kterých je jinak povinen zachovávat mlčenlivost.“*⁷⁶ Zde se bude jednat například o případy týkající se odpovědnosti mediátora za škodu či zaplacení odměny mediátorovi.

⁷⁵ Tamtéž, str. 130

⁷⁶ DOLEŽALOVÁ, Martina a kol. Zákon o mediaci: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-458-2. str. 53

8 PROCES MEDIACE

Vzhledem k tomu, že mediace má neformální charakter, není možno průběh do detailu vymezit. V zákoně jsou obsaženy pouze základní zásady celého řízení, jakožto i zahájení a ukončení procesu. Další proces je v zákoně vymezen jen rámcově. Nutno podotknout, že detailnější úprava by byla spíše na škodu, jelikož by důsledkem striktnějších pravidel strany nemusely k dohodě dospět. I přes to je však možné mediaci rozdělit do několika fází. V následujících řádcích se budu věnovat fázím tak, jak jsou uvedeny v publikaci *Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*.⁷⁷

8.1 Fáze O - „Přípravka“

Za účel této fáze se považuje navázání kontaktu se stranami a též získání jejich souhlasu s mediací. Tato fáze je velice důležitá, jelikož právě zde se navazuje vztah mezi mediátorem a stranami. Zakládá se tu také důvěra v nestrannost a profesionalitu osoby mediátora. Kontaktovat mediátora lze několika způsoby, ať už telefonicky, elektronickou či běžnou poštou. Trendem dnešní doby může být i kontaktování mediátora přes sociální sítě, typicky přes *Instagram* nebo *LinkedIn*. Je též běžnou praxí, že na mediátora odkáže strany soud.

Mediátor má v této fázi mnoho úkolů, jako například:

- Vybudování důvěry ve svou osobu a mediaci. V této fázi se mediace jako taková ještě neprovádí, ale mediátor může ovlivnit, jakým způsobem na mediaci budou strany nahlížet. Klíčová je zde samozřejmě empatie. Právě díky empatii může mediátor budovat se stranami vztah a empatie funguje daleko lépe než

⁷⁷ BRZOBOHATÝ, Robin, POLÁKOVÁ, Lenka, HORÁČEK, Tomáš, VRÁBEL PORTESŠ, Veronika a HANAJOVÁ, Tereza. *Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. 2., rozšířené a podstatně doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. Právo prakticky. ISBN 978-80-7676-037-0.

mnohdy vyčerpávající informace o benefitech mediace. Mediátor má zde prostor stranám zprostředkovat, že proces je jiný než klasické soudní řízení, měl by jim sdělit, že mediace je založena na nehodnotícím a podporujícím přístupu obou stran. Je vhodné, aby se zaměřil právě na empatii a upřímný zájem o situaci, nikoliv na zdůrazňování kladů mediace. Je žádoucí, aby měl zde mediátor opravdu lidský přístup, opak toho, který strany mohly zažít v minulosti například při jednání před soudem.

- Vysvětlení průběhu mediace, její podstatu a roli mediátora, jakožto i smlouvu o provedení mediace či o tom, že je možné mediaci ukončit.
- Poučení stran o tom, že v průběhu či po skončení mediace se strany mohou obrátit na soud.
- Dohoda o způsobu platby.
- Zjištění zda, případně jaké mají strany o mediaci již povědomí. Mediátor by se stranami měl hovořit o tom, jaké mají od procesu očekávání a případně vyjasnit, zda se jejich očekávání setkává s tím, čeho je mediátor schopen.
- Získání souhlasu k mediaci. Tento bod je opravdu klíčový, jelikož, jak již bylo mnohokrát vzpomenuo, mediace je procesem dobrovolným.

Výsledkem fáze 0 je souhlas stran s mediací a podepsaná smlouva o provedení mediace.⁷⁸

8.2 Fáze 1 - zahájení mediace: „Proceska“

Cílem této fáze je seznámit strany s průběhem jednání a také vytvořit příjemnou, kooperativní atmosféru. Je zde také na místě zopakovat základní postupy a zásady mediace, jakožto i vyjasnit role všech, jak stran, tak mediátora. Úkoly mediátora jsou následující:

- Přivítání stran.

⁷⁸ Tamtéž

- Ocenění stran za to, že se rozhodly jednání zúčastnit.
- Informování stran o účelu mediačního procesu.
- Informování stran o roli mediátora.
- Ujištění se o tom, že strany mají plnou pravomoc v rozhodování.
- Dohodnutí pravidel.
- Ujištění se o tom, že strany všemu rozumí.

Na začátku sezení je také důležité, aby mediátor učinil například toto:

- Vysvětlil svou roli a zdůraznil, že je neutrální, nestrannou osobou, která o výsledku sporu nebude rozhodovat.
- Sdělil a připomenul závazek důvěrnosti a mlčenlivosti.
- Vysvětlil, že není zástupce ani jedné ze stran, jakožto ani poskytovatelem odborného poradenství.

Výstupem této fáze je odsouhlasení a vyjasnění procesních postupů a rozhodnutí stran začít mluvit o příčinách, důvodech a očekáváních od mediace.⁷⁹

8.3 Fáze 2 – určení témat a zájmů: „Předmětka“

Zde je účelem to, aby strany sdělily svůj pohled na věc. Také je cílem získat zájmy skryté za pozicemi stran či celkově spor zjednodušit a umožnit stranám, aby porozuměly tomu, v čem spočívá podstata sporu. Úkolem mediátora je umožnit stranám sdělit, jak situaci vidí. Tohoto mediátor docílí pomocí především s pomocí aktivního naslouchání a dotazování. Tyto techniky posilují přesvědčení stran, že mediátor skutečně chce jejich situaci porozumět a že mediace je tím správným způsobem řešení jejich neshod. Tento postup má celkem tři kroky:

- *Sdělení stran* – zde strany popisují, jak problematické oblasti vnímají. Každá strana má přitom pro svá sdělení ničím nerušený čas.

⁷⁹ Tamtéž

Mediátor vstupuje tím, že jednotlivá sdělení shrnuje, aktivně naslouchá nebo se dotazuje. Může si též psát poznámky.

- *Shromáždění informací, identifikace témat, vytvoření agendy* – po tom, co strany sdělí vše potřebné, začne mediátor spolu se stranami vytvářet program (agendu), dle kterého se budou řídit další jednání. Je důležité, aby mediátor získal přehled o tom, jaké jsou v celé věci pozice, zájmy, emoce, obavy či témata. Součástí programu je též rozhodování o tom, zda je potřeba do mediace zapojit i jiné lidi.
- *Hledání zájmů* – toto je nejdůležitějším úkolem mediátora. Mediace se většinou týká mnoha témat, přičemž u každého z nich mají strany určitou pozici. Chybou, kterou mediátoři často dělají, je vyhýbání se pozicím, jelikož je neshledávají užitečnými. Je však třeba říci, že pozice jsou pro další postup velice důležité a mediátor by je měl ověřit a identifikovat. Po tom, co mediátor porozumí pozicím, lze přejít k pátrání po zájmech. Tyto se totiž z pozic odvozují. Pokud není porozuměno pozici, nelze (nebo jen velmi obtížně) identifikovat zájem. Cílem mediátora je pojmenovat společné zájmy. Ty je potřeba nalézt, protože na jejich základě lze definovat předmět jednání, což je vlastně nová definice problému. Je zde nově řečeno, čeho se bude týkat další diskuze. Tato definice musí být neutrální a musí též vyvolávat ve stranách pocit, že se chtějí na diskuzi podílet. Zde je též zapotřebí objasnit rozdíl mezi pojmy „*předmět jednání*“ a „*téma*“. Téma je obecnější, přičemž každá strana může přijít s vlastními tématy. Předmět jednání je více specifický a jedná se o definici problému založenou na společném zájmu. Výstupů z této fáze je několik. Zaprvé je to zjištění toho, co je vlastně problém, dále by měl být mediátor jasně v základních informacích: pozice – zájmy – témata – obavy – emoce. Posunout se dále je možné tehdy, jakmile je vytvořen předmět jednání čili nová definice problému.⁸⁰

⁸⁰ Tamtéž

8.4 Fáze 3 – vzájemné porozumění: „Emočka“

Tato fáze je ideální na vysvětlení toho, proč není vhodné důsledně dodržovat striktně definované fáze mediačního procesu. Fáze třetí bývá někdy fází druhou, probíhá totiž současně s úkoly ve fázi zvané „Předmětka“. Ať je však označena tím nebo oním číslem, není možné mediaci provádět bez ní.

Cílem této fáze je vzájemné porozumění zúčastněných stran. Strany mají být povzbuzeny k upřímné, otevřené komunikaci, jakožto i ke sdělení svých zájmů a toho, co potřebují. Probíhá zde rozhovor, který si klade za cíl změnu vztahu ze „soupeřů“ na „partnery“, tedy rozhovor, který při soudním jednání nikdy nemůže nastat.⁸¹

8.5 Fáze 4 – vyjednávací fáze: „Rešička“

Zde je účelem vyhodnocovat a hledat možnosti řešení, jakožto i položit základy pro konečnou dohodu. Mediátor využívá různé techniky, například brainstorming či rozdělování větších témat na menší. Je nutné oddělit vytváření možností od jejich vyhodnocování. Řada mediátorů počínaje touto fází považuje mediaci za poněkud fádňější, a ne tak dobrodružnou, protože zde dochází k dialogu a vyjednávání stran jakožto partnerů, tudíž mediátorova pozice již není tolik důležitá. Tato část je zakončena variantami řešení, nápady a též vyhodnocením.

8.6 Fáze 5 – vytváření a sepsání dohody, rozloučení aneb „Finálka“

Cílem této fáze je návrh dohody a zajištění toho, aby ji strany dodržovaly. Je důležité, aby byla dohoda konkrétní, aby se předešlo případným budoucím sporům. Jako vhodné se jeví, aby součástí diskuze bylo stanovení i tzv. pojistek,

⁸¹ Tamtéž

o kterých je řeč v jiné části této práce. Mediátor musí najít zlatý střed mezi dohodou, která by byla příliš obecná a nicneříkající a dohodou, jež by byla naopak příliš detailní a tím pádem i pro strany zahlcující. Je žádoucí, aby byla dohoda co nejvíce specifická, ale zároveň i lehce obecná, jelikož není možné přesně definovat vše, co by teoreticky mohlo nastat. Dále je klíčové, aby dohodu nepsal a nevytvářel pouze mediátor, ale aby se na ní skutečně podílely sporné strany. Zapojení stran je klíčové, měly by tedy být zapojeny i do formulace jednotlivých vět. Je samozřejmě možné (a někteří mediátoři to dělají), aby dohodu napsal mediátor a následně ji stranám zaslal ke kontrole a ke schválení. Tento postup se však nedoporučuje, protože dohoda je tak často napsána jinou dikcí, jiným jazykem (často pro strany komplikovaným, právním a odborným) a strany tak nejsou s dohodou toliko ztotožněny. Výstupem je dohoda, která je sepsaná a odsouhlasená, ale je samozřejmě možný i jiný závěr (dohoda o nedohodě, text společného resumé).⁸²

9 MEDIAČNÍ DOHODA

Během procesu mediace se lze setkat s dvěma dokumenty, a to sice se smlouvou o provedení mediace a mediační dohodou. Smlouva o provedení mediace říká, jak bude celý mediační proces vypadat, kdo budou strany sporu, jaká pravidla budou dodržována a zda bude mediace bezplatná či nikoliv. Pokud je proces mediace úspěšný, což se většinou stává, je vyhotovena mediační dohoda.

9.1 Náležitosti mediační dohody

Dohoda je uzavírána pouze mezi stranami sporu, mediátor stranou není. Dle ustanovení § 7 zákona o mediaci mediátor připojí datum uzavření dohody a též svůj podpis. Tím stvrzuje, že dohoda byla uzavřena v rámci procesu mediace. Jestliže

⁸² Tamtéž

není příliš velký počet stran sporu, dohoda je sepsána na mediačním jednání, a to z několika důvodů.

Zaprvé, podle ustanovení § 3 odst. 3 zákona o mediaci jsou za obsah dohody odpovědné jen strany sporu, které tedy určují, co v dohodě bude obsaženo a jakým způsobem bude formulována. V této fázi je mediátor pouze zapisovatelem, případně stranám pomáhá najít vhodné formulace. Zdá se však být lepším řešením, pokud dohodu formulují přímo strany sporu, jelikož jí pak stoprocentně rozumí a také v ní čtou svá slova, tedy vědí, že je dohoda jejich a že jim znění nikdo neurčil.

Dalším důvodem je fakt, že se může stát, že při závěrečném psaní dohody mohou vzniknout neshody a otázky, které mediátor opět stranám pomůže vyjasnit. Tato shoda mezi stranami se poté promítne právě do textu dohody.

Pokud se jedná o právní spory ze specifických oblastí práva, např. finančních trhů či energetiky, je vhodné, aby konečnou dohodu sepsali advokáti, kteří jsou odborníci na konkrétní oblast práva. Důvodem pro tento postup je často specifická terminologie. I taková dohoda však může vzniknout v rámci mediace, jen s tím rozdílem, že její znění sepisují či kontrolují právní zástupci zúčastněných stran. Z mého pohledu je však tento postup vhodný i v oblasti rodinného práva, a to i přesto, že tato právní oblast není až tolik odborná. Vystudovaný advokát, profesionál v oboru a pokud možno empatický člověk se zkušenostmi v dané problematice svého klienta může upozornit na možná úskalí různých řešení a může mu všemožně radit a pomáhat, ať už je to v oblasti finančních trhů či péče o děti.

Konečná dohoda je smlouvou o fungování stran v budoucnu a je závazná. Práva a povinnosti, které jsou v ní upraveny, jsou vymahatelné stejně jako u jiných smluv. Dohoda tedy sice vzniká v rámci mediace a bývá často formulována více laicky než právně, nicméně to ji nezabavuje závaznosti. Pokud tedy strany chtějí po čase její obsah změnit, je zapotřebí uzavřít dodatek či novou dohodu, jinak platí dohoda původní. Forma a způsob dodatku by měla být v dohodě upravena tak, aby případný budoucí proces změn nebyl pro strany příliš náročný. I toto vidím jako důvod pro skutečnost, že při sepisování mediační dohody je lepší mít k dispozici svého právního zástupce, který vše zkontroluje, aby zabránil případným budoucím komplikacím. V rodinných sporech se doporučuje, aby změny mohly proběhnout

co nejjednodušším způsobem, protože pokud se například jedná o nezletilé děti, jejich potřeby a rozvrh (např. kroužky, škola, tábory) se mohou měnit velmi často.⁸³

9.2 Tzv. pojistky

Součástí dohod jsou často také tzv. pojistky, což jsou ustanovení, která říkají, co se stane, pokud strany (ať už jedna, druhá, nebo všechny) neplní povinnosti z dohody vyplývající. Pojistkou může být například to, že jedna strana opět iniciuje jednání (v nejlepším případě u předem určeného mediátora, aby se předešlo sporům o to, kdo takovým mediátorem bude). Tématem takového jednání je pak především to, co se změnilo a proč původní dohoda není stranami/stranou dodržována. Poté může vzniknout nová dohoda.

V případě, že pojistky nejsou uplatněny či nejsou úspěšné, se strany mohou obrátit na soud a vynutit tak splnění povinnosti. Soud pak vydá rozhodnutí, případně se naváže výkonem rozhodnutí/exekucí, pokud k plnění nedojde na základě rozsudku. Tento proces však bývá velmi zdlouhavý. Lze ho zkrátit tím, že se mediační dohoda soudu předloží dle ustanovení § 67 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., OSŘ v tzv. smírčím řízení. Toto řízení je předběžné a je možné ho využít pouze v případě, že o věci neprobíhá soudní řízení. Pakliže soudní řízení v této záležitosti probíhá, je možné v průběhu takového řízení uzavřít soudní smír dle ustanovení § 99 občanského soudního řádu. Schválený smír má účinky pravomocného rozsudku (v obou těchto případech) a je tedy vykonatelný. Pokud by se strany opíraly jen o dohodu neschválenou soudem, celá věc by trvala značně déle.

Pokud je tedy mediační dohoda vykonatelná (je v podobě soudního rozhodnutí), lze v případě neplnění povinnosti přistoupit k výkonu rozhodnutí (vymáhání prostřednictvím soudu či exekutora). Pokud je mediační dohoda vyhotovena ve formě notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti podle

⁸³ Závaznost a vymahatelnost mediační dohody. *PRÁVNÍ PROSTOR* [online]. 2023 [cit. 2023-10-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zavaznost-vymahatelnost-mediacni-dohody>

ustanovení § 71b zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád, celý proces se také může velmi urychlit. I zde je totiž možné se s dohodou obrátit na orgány příslušné k výkonu rozhodnutí.

Z výše uvedeného vyplývá, že i když je mediace vedena neformálně, jsou dohody z ní plynoucí závazné, vymahatelné a v případě schválení soudem či sepsání notářem taktéž i vykonatelné.⁸⁴

10 RODINNÉ PRÁVO A VYUŽITÍ MEDIACE

Konflikty v rodině jsou bezesporu jednou z oblastí, kde se proces mediace využívá opravdu hojně.⁸⁵ Rodinné vztahy bývají křehké, napjaté, velmi často jsou v nich přítomny nezletilé děti, a tudíž bývá nanejvýš vhodné, aby byly případné spory řešeny co nejdelikátnějším a nejšetrnějším způsobem. Takovým způsobem může být právě rodinná mediace. Je nicméně vhodné zmínit, že existuje rozdíl mezi mediací rodinnou a rozvodovou. První zmíněná, tedy rodinná, se zabývá řešením sporů, jež vznikly v rámci soužití členů rodiny, kdežto mediace rozvodová, jak sám název napovídá, je využívána k řešení sporů v rámci rozvodového řízení. Dá se říci, že mediace rozvodová spadá pod mediaci rodinnou, tudíž, že mediace rodinná je pojmem širším.⁸⁶

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ POTOČKOVÁ, D. *Nejlepší je domluvit se, aneb, Průvodce mediačním procesem*. 1. vydání. Praha: Alfom, 2013. ISBN: 978-80-87785-00-3.

⁸⁶ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6. str. 191

10.1 O rodinném právu

Rodinné právo je v objektivním smyslu soubor soukromoprávních norem, které upravují osobní stav člověka. Dále také upravují majetkové a osobní závazky čili subjektivní rodinná práva a povinnosti, především mezi rodiči a dětmi, v náhradních rodinách, a samozřejmě v partnerství a manželství. Rodinné právo říká, co je v souladu s právem a co v daném případě jako právo platí. Vzhledem k tomu, že rodinněprávní poměry mají soukromoprávní charakter, rodinné právo je zařazeno především do občanského zákoníku. Soukromé právo se vyznačuje zásadou „*je dovoleno vše, co není výslovně zakázáno*“, která je upravena v § 1 odst. 2 větě první OZ. Osobní stav je nicméně upraven kogentními právními normami takovým způsobem, aby se od nich nedalo odchýlit. Toto je výslovně řečeno v § 1 odst. 2 větě druhé OZ: „*zakázána jsou jednání porušující...právo týkající se postavení osob...*“ Důvodem je skutečnost, že osobní rodinný stav jednotlivce vyvolává účinky vůči každému. Skutečnost, že se v rodinném právu vyskytuje řada těchto kogentních ustanovení však ještě neznamená, že rodinné právo patří mezi právo veřejné. Není zde totiž nadřazená veřejná moc, která je známá typicky například ve správním právu. Justifikace těchto norem, od kterých se nelze odchýlit, je dána zejména z veřejného pořádku. To je hodnota, kterou je zapotřebí chránit. Pakliže by totiž nebyl přítomen dostatek veřejného pořádku, mohl by tento fakt vést k nebezpečí veřejné poruchy. Tato by pak mohla způsobit ohrožení každého na jeho právech. Ani to však není bez výjimek. Jsou případy, ve kterých veřejný pořádek musí ustoupit veřejnému zájmu, typicky, když se jedná o blaho dítěte.⁸⁷

Právo rodinné upravuje zejména status člověka a jeho osobní stav, tudíž ho považujeme za základ celého právního řádu. Je totiž fakt, že od statusového postavení lze odvodit obsah závazků člověka. Pokud se například narodí dítě v manželství, je už porodem dána vazba na jeho příbuzné v přímé řadě, kam patří

⁸⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-877-1. str. 5-6

matka, otec a prarodiče. Poměry statusové by měly být neměnné, nicméně lze například dle zákona dát souhlas k osvojení, podat návrh na rozvod či popírat otcovství.⁸⁸

Dalším důležitým poznatkem v této souvislosti je veřejnoprávní sociálně-právní ochrana dětí. Pakliže je nezletilé dítě v ohrožení či je zanedbáváno, případně opuštěno nebo týráno, veřejnoprávní normy takovému dítěti poskytují ochranu. Ta vyplývá především ze zákona o sociálně právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb.). Je nutné poznamenat, že pro stát platí princip „*je dovoleno jen to, co zákon výslovně umožňuje*“ čili zásada „*enumerativnosti veřejnoprávních претенzí*“. Veřejnoprávní sociálně-právní ochrana dětí se tedy již do rodinného práva neřadí – je ovládána jinými principy, na kterých je založeno právo veřejné. Účelem této ochrany dětí je právní ochrana dětí i před jejich rodiči či jinými dětmi (šikana), byť obecně je to tak, že výchova a péče o děti jsou právem soukromým.⁸⁹

10.2 Problémy v rodině

Rodina má plnit funkce a povinnosti, kterým se říká rodinné fungování a které můžeme dělit na čtyři oblasti. Zaprvé je zde osobní fungování, ve kterém je cílem, aby členové byli v souladu s tím, jakou pozici v rodině mají. Dále existuje partnerské a manželské fungování, jehož hlavním cílem je partnerský soulad, jakožto i naplnění v oblasti sexuální. Za třetí je zde fungování manželů/partnerů coby rodičů. Ti jsou odpovědní za výchovu dětí, přičemž by měli pociťovat spokojenost a naplnění v tom, že jsou rodiči. Další oblastí je pak socioekonomické fungování, tedy jak se rodině daří z ekonomické hlediska. Dostatek financí je bezpochyby důležitým aspektem toho, jak rodina prosperuje a jak se v ní její členové cítí.⁹⁰

⁸⁸Tamtéž

⁸⁹Tamtéž

⁹⁰SOBOTKOVÁ, I., *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. Teoretik. ISBN 978-80-262-0217-2.

Každá rodina se může potýkat s tím, že se jedna z výše uvedených oblastí stane problematickou. Typickými potížemi, které rodiny mohou řešit a řeší, jsou například výchovné obtíže dětí, přičemž tyto mohou končit až krádežemi či užíváním návykových látek. Dalšími častými problémy jsou pak rozvod, úmrtí v rodině, domácí násilí nebo týrání dítěte.⁹¹

Přesto, že problematických situací v rodině může být celá řada, nejvýraznější z nich a také tou, která se mediací řeší v této oblasti nejčastěji, je rozvod či rozpad rodiny. Z toho důvodu budou následující řádky pojednávat právě o tomto problému. Dnešní doba se často i v rodičovství a partnerství pojí s workoholismem či perfekcionismem. Partneri na sebe často nemají čas, nesdílí společné zájmy, a to může mít za následek ztrátu komunikace. Je také důležité zmínit, že dnes není regulován výběr partnerů, sjednaná manželství neexistují a je jen na daném páru, jakým způsobem do svazku vstoupí či nevstoupí, potažmo zda a kdy se rozhodnou mít společné potomky. Životní styl dnes také přináší větší možnosti, ať už v podobě kariérních změn či stěhování a poznávání nových potenciálních protějšků. Není tedy možné, aby rozvodů bylo málo.⁹²

Boková uvádí: *„Rozvod či rozchod partnerů představuje akt ukončení vztahu a je často složitým etickým, právnickým a psychologickým problémem. Dotýká se nejen života manželů a jejich majetkových poměrů, ale především dětí. Rozpad manželství, kde jsou děti, je ztrátou pro všechny. Je spojen se strádáním či ztrátou a nic na tom nemění fakt, že rozvod bývá provázen pocíty úlevy a nabízí partnerům šanci osvobodit se od strastiplného soužití. Rozvod proto není akt, který naším životem jen tak bezbolestně projde. Je součástí naší životní cesty.“*⁹³

⁹¹ BOKOVÁ, L. *Rodiče, děti a jejich problémy: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011. ISBN 978-80-904920-0-4.

⁹² MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8.

⁹³ BOKOVÁ, L. *Rodiče, děti a jejich problémy: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011. ISBN 978-80-904920-0-4.

10.3 Rodinná mediace

Mediační zákon uvádí, že rodinná mediace je zaměřena na řešení sporů, které vyplývají z rodinných vztahů.⁹⁴ Je však nutno uvést, že pojem rodina je v současné době definován jen v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, přičemž pojem se vztahuje pouze na situace, které upravuje právě tento zákon.⁹⁵ V dobách minulých definice rodiny existovala, a to sice v Obecném občanském zákoníku rakouském. Tento zákoník ji definoval jakožto vztah mezi prarodiči a všemi jejich potomky.⁹⁶ Vzhledem ke společenskému vývoji a s tím spojené liberalizaci společnosti se pohled na rodinu začal odlišovat napříč skupinami, což mělo za následek vymizení její legální definice. Pro pořádek se však dá z právního hlediska říci, že rodinou jsou myšleny osoby blízké, které žijí ve společné domácnosti. Řadí se mezi ně příbuzní v přímé řadě, manžel či partner dle zákona o registrovaném partnerství, sourozenci a jiné osoby, jež jsou v poměru rodinném či obdobném, pokud by újmu jedné z blízkých osob druhá důvodně pocítovala jako vlastní újmu. Dále, za osoby blízké se považují též osoby sešvagřené či osoby, které spolu trvale žijí.⁹⁷

Z tohoto je tedy zřejmé, že rodinnou mediací se myslí specializovaná oblast v rámci mediace, předmět její úpravy je odlišen od ostatních druhů a odborná veřejnost na ni hledí jako na náročnější než ostatní druhy (například mediace v obchodních či pracovněprávních vztazích). Ten, kdo se chce zabývat rodinnou mediací, musí vykonat jak zkoušku mediátora, tak i speciální zkoušku z rodinné mediace.⁹⁸ Tato zkouška ověřuje mediační schopnosti, ale též znalosti v oblasti rodinných vztahů, rodinného práva, psychologie dítěte či domácího násilí.⁹⁹

⁹⁴ § 2 zákona č. 202/2012 Sb.

⁹⁵ § 7 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2023-09-26].

⁹⁶ § 40 zákona č. 946/1811 Sb.z.s., Císařská patent – Obecný občanský zákoník rakouský, ve znění 1. 1. 1904. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2023-09-26].

⁹⁷ § 22 zákona č. 89/2012 Sb.

⁹⁸ § 23 zákona č. 202/2012 Sb.

⁹⁹ § 8 odst. 5 vyhlášky č. 277/2012 Sb.

Důvodem složitosti a obsáhlosti zkoušky je odlišnost rodinných vztahů od jiných odvětví, zejména zde hraje roli úzká provázanost zúčastněných osob. Tyto osoby jsou či byly osobami blízkými, tudíž ve sporu převažují emoce, jež zatemňují racionální rozhodování.¹⁰⁰

Osobně považuji zákonnou úpravu rodinné mediace zvláště za velmi vhodnou, jelikož rodinné vztahy jsou téma opravdu křehké a vyžadující obrovskou empatii ze strany mediátora. Jsem také toho názoru, že dvojí zkouška je jakousi zárukou precizní připravenosti mediátora na možné spory a komplikace.

10.4 Osoby, jichž se situace dotýká

První skupinou osob jsou bezesporu rodiče, potažmo manželé nebo partneři. Mezi těmi totiž spor nejčastěji vzniká a konečné slovo, jak spor v rámci mediace vyřeší, mají oni (nikoliv jejich děti, o kterých bude zmínka dále). Dle občanského zákoníku (konkrétně se jedná o § 876 odst. 1 tohoto zákona) rodiče vykonávají rodičovskou odpovědnost, a to společně a ve vzájemné shodě. Ani jeden z nich tedy nemá větší práva či povinnosti (jako tomu bylo například v dobách práva římského). Odpovědnost mají rodiče vykonávat v zájmu dítěte, ne v zájmu svého vlastního či v zájmu svého nového partnera či partnerky. Je také důležité uvést, že rodiče mají o zásadních věcech rozhodovat skutečně společně, nehraje zde tedy roli, kdo o dítě výlučně pečuje, kdo ho má v péči.¹⁰¹ Konflikty a spory v této oblasti jsou často způsobené tím, že každý z rodičů má na výchovu dítěte jiný názor nebo tím, že mezi rodiči panuje averze k tomu druhému. Dítě je pak vtaženo do tohoto sporu mezi bývalými partnery, ti jsou kvůli svým emocím často neschopni racionálně uvažovat a zájem dítěte je odsunut na druhou kolej.¹⁰²

¹⁰⁰ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodinná mediace*. Bulletin advokacie. 2013, č. 6, s. 39-41. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace>

¹⁰¹ Dle § 876 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb.

¹⁰² ROGALWICZOVÁ, R. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019. ISBN: 978-80-7502-342-1. str. 58-62

Situace může dojít někdy i k tomu, že rodiče mají dítě jako nástroj, aby se bývalému partnerovi pomstili.¹⁰³ Mediace má tedy též za úkol stabilizaci vztahů a ochranu dítěte v tom smyslu, aby nedošlo k jeho špatnému vývoji.¹⁰⁴

Druhou skupinou jsou děti. Jejich účast na mediaci nemusí být úplně vhodná a je třeba toto pečlivě zvážit. Je žádoucí, aby rodiče situaci nejprve vyřešili a až poté případně k mediaci přizvali děti.¹⁰⁵ Rogalewiczová též uvádí, že by dítě nemělo být vtaženo do rodičovského sporu, pouze by mělo být informováno o tom, k čemu rodiče došli.¹⁰⁶ Jako nejlepší se jeví to, aby rodiče byli schopni komunikovat natolik, že dítě může být k mediaci přizváno a nebude mu to na újmu v jeho vývoji. Rozvod rodičů pro děti představuje obrovský stres a je tedy potřeba klást jeho zájem na první místo. Ne vždy se tomu však bohužel děje, jak již bylo popsáno výše. Důsledky rozvodu mohou být různé, lze například uvést zhoršení studijních výsledků, zdravotní problémy či úzkostné stavy.¹⁰⁷ Je několik způsobů, jak zajistit, aby dítě trpělo co nejméně. Jedním z nich je tzv. zvykací režim. To znamená, že rodiče dodržují dohodnutá pravidla ještě před uzavřením konečné dohody a na setkáních s mediátorem konzultují, jak se tato pravidla osvědčují či nikoliv. Pokud jsou pravidla funkční, je možné přejít ke konečné dohodě, kterou poté schválí soud.

¹⁰³ HOLÁ, Lenka, *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4. str. 88

¹⁰⁴ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6. str. 193

¹⁰⁵ HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*, 1. vyd. Praha: Grada, 2003. ISBN: 80-247-0467-6. str. 140

¹⁰⁶ ROGALEWICZOVÁ, R. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozvodu*. Praha: Leges, 2019. ISBN: 978-80-7502-342-1. str. 116

¹⁰⁷ HOLÁ, Lenka, *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4. str. 54

10.5 Druhy rodinné mediace

Rodinná mediace se rozděluje (dle Holé) na několik druhů. V následujících řádcích uvedu každou z nich, přičemž zmíním jejich specifika.

10.5.1 Rozvodová mediace

Tento druh mediace, jak již z názvu vyplývá, se zabývá tím, aby rozchod mezi partnery proběhl co nejhladším způsobem a bez zbytečných rozkolů mezi oběma zúčastněnými. Je používána při rozvodu, během něj, ale i po něm a jejím cílem je mimo jiné to, aby byl vztah bývalých partnerů na ucházející úrovni i po tom, co jejich partnerské soužití skončí. Tato mediace nahlíží na rozvod jednak psychologickou optikou, jednak optikou právní. Psychologický pohled říká, že rozvod je vyústění dlouhodobého konfliktu a pohled právní mluví o tom, že manželství je institut práva, které odpovídá právním normám a jejich plnění, přičemž tyto normy je mediátor nucen respektovat.¹⁰⁸

10.5.2 Rodinná mediace

Tato mediace řeší konflikty v rodině – spory, které vznikají v rámci soužití rodinných příslušníků. Mediátor citlivě a taktně řeší všechny oblasti, kde nějakým způsobem nefungují vztahy mezi rodiči a dalšími členy rodiny.¹⁰⁹

10.5.3 Rodinná konference

Tento druh je v tuzemsku zaměřován s případovými setkáváními. Nejprve byla využívána u dětí a delikventních dospívajících a je hojně využívána při domácím násilí či během psychoterapií. Věří, že rodina sama ví, co je pro ni nejlepší

¹⁰⁸ HOLÁ, Lenka, *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4. str. 54

¹⁰⁹ Tamtéž

a sama zvládne řešit své problémy. Řízení se koná za účasti jak užší rodiny, tak i vzdálenějšího příbuzenstva, jakožto i lidí z okolí rodiny. Zaměřuje se též na péči o děti. Setkávání se koná za účasti koordinátora (facilitátora), který kontroluje průběh, avšak nikterak do něj nezasahuje. Dalším účastníkem je i pracovník OSPODu (Orgán sociálně-právní ochrany dětí) a výsledkem je vytvoření plánu rodiny.¹¹⁰

10.5.4 Mediace na ochranu dětí

Tuto mediaci využívá sociálně-právní ochrana dětí a soudnictví ve věcech mládeže, přičemž hlavním cílem je bezpečí a ochrana zájmů dítěte. Výsledkem je plán řešení a účastni jsou zde kromě členů rodiny i jiní lidé.¹¹¹

10.6 V čem je rodinná mediace specifická

Rodinná mediace se velmi odlišuje od mediací v jiných oblastech. Rodinní příslušníci jsou na sobě závislí, celý rodinný systém je nějakým způsobem propojený a není často možné (ani vhodné), aby spolu osoby kvůli vzniklému sporu přestaly komunikovat, jako je to možné a logické v oblasti například práva obchodního. Je zapotřebí na rodinu pohlížet komplexním způsobem a mediátor musí vhodně uchopit a analyzovat tuto spletnost a složitost všech příběhů, které se v rodině odehrávají. Mediátor zabývající se tímto druhem mediace musí zvažovat veškeré důsledky a dopady možných řešení. Je také důležité zmínit, že často nejde pouze o přítomné osoby, ale též o členy rodiny, kteří na setkáních přítomni nejsou – typicky se jedná o nezletilé děti. Mediátor však může přítomnost dítěte nahradit tak, že pokládá stranám otázky, které se dítěte přímo týkají (otázky týkající se výchovy a péče o dítě). Tato mediace je tedy opravdu velmi křehká a specifická, nabitá emocemi a všemožnými problémy, které se ani často netýkají oblasti práva.

¹¹⁰ Tamtéž

¹¹¹ Tamtéž

Osoba mediátora musí být na toto vše připravena a je zapotřebí, aby se všemi situacemi uměla profesionálně pracovat a zvládat je. Za zmínku stojí též fakt, že se rodinná mediace často koná za přítomnosti dvou mediátorů, většinou muže a ženy, aby byla více vyvážená.¹¹²

10.7 Doporučení k vyšší efektivitě mediace

V následujících řádcích dovolím vyjádřit svůj názor na to, jakým způsobem by mediace mohla býti více efektivním řešením. Mám za to, že celému sporu by bylo ku prospěchu, kdyby mediátor pokaždé nejdříve obě strany vyslechl samostatně. Tímto by si mohl udělat větší přehled o základech sporu a strany by se též pravděpodobně cítily lépe, pakliže by byly s mediátorem o samotě, bez přítomnosti strany druhé. Samostatná jednání se sice v některých případech konají, nicméně není tomu tak pokaždé.

K větší efektivitě by mohlo vést také například to, kdyby měl mediátor širší oprávnění v rámci řešení sporu. Mohl by navrhopvat řešení sporu, aniž by na tato řešení musely nutně přicházet strany samy. Jinými slovy by do procesu mohl více zasahovat, ale samozřejmě ku prospěchu obou stran. Stále by byl nestrannou a nezávislou osobou, ale myslím si, že strany mohou být občas poněkud ztracené a větší pomocnou ruku by uvítaly. Přece jen v těchto situacích hraje roli i stres a psychické vypětí, což může mít za následek menší schopnost logicky uvažovat a přicházet s řešeními.

¹¹² ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1157-0.

11 KLASICKÝ CIVILNÍ PROCES VS. MEDIACE

Pakliže mezi dvěma stranami vznikne spor, je možné ho řešit dvěma způsoby. Znamější je soudní řízení, méně známá je cesta mimosoudního řešení čili některé z forem ADR, kam patří i mediace.¹¹³ Oba způsoby mají svá pro a proti a obě cesty jsou vhodné v jiných situacích. Obecně vzato však lze říci, že mimosoudní řešení je vhodné, pakliže obě strany spor chtějí řešit, protože součástí těchto řešení je vždy (kromě řízení rozhodčího) vyjednávání.¹¹⁴

11.1 Rozdíly mezi civilním procesem a mediací

Hlavním rozdílem mezi klasickým soudním řízením a mediací (alternativními metodami) je to, že během řízení před soudem je vůle stran nahrazena vůlí jiného (veřejnou mocí), přičemž během řešení alternativními metodami je spor řešen dobrovolným jednáním stran.¹¹⁵ Další odlišností je také odpovědnost za výsledek sporu. Pakliže se rozhoduje před soudem, odpovědnost za výsledek je na státní moci, přičemž strany jsou povinny se stanoveným pravidlům podrobit¹¹⁶, oproti tomu u alternativních metod je odpovědnost za řešení na stranách sporu, což souvisí s povinností stran přijmout kompromis, který chrání potřeby obou stran.

Aby bylo rozhodnutí ADR spravedlivé a v pořádku, je nutná nezávislost osob, které v řízení vystupují (ať už jako rozhodující orgán či jiným způsobem).

¹¹³ KNOBLOCHOVÁ, V. *Alternativní způsob řešení sporů*. In Právník, 2000. roč. 139, č. 9. ISSN 0231-6625. str. 857-874

¹¹⁴ PAVLOVÁ, Lenka. VETEŠKA, Jaroslav. *K aktuálním otázkám vyjednávání, mediace, rozhodčího řízení a tzv. práva na spolupráci*. Praha: UJAK Praha, 2010. ISBN: 978-80-86723-92-1. str. 38

¹¹⁵ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN: 80-7179-873-8. str. 5

¹¹⁶ PAVLOVÁ, Lenka. VETEŠKA, Jaroslav. *K aktuálním otázkám vyjednávání, mediace, rozhodčího řízení a tzv. práva na spolupráci*. Praha: UJAK Praha, 2010. ISBN: 978-80-86723-92-1. str. 38

Zde je podoba s klasickým řízením – soudci musí být též nezávislí jak na předmětu sporu, tak na jeho stranách. Toto je u ADR zajišťováno různě, záleží na tom, o jakou alternativní metodu se jedná.¹¹⁷ Kromě nezávislosti musí být osoby též odborníci na vedení stran ke smírnému řešení. Tato technika je považována za složitější než rozhodování soudců, a to proto, že kromě právních znalostí jsou zahrnuty též schopnosti rétorické, psychologické apod.¹¹⁸

Rozdílem jsou také možnosti využití těchto dvou způsobů řešení sporů. Podstatou ADR je dohoda, z čehož vyplývá, že tato řešení sporů jsou vhodná zejména v situacích, kdy by klasický soudní proces a následné autoritativní rozhodnutí představovaly ohrožení zájmů obou stran. Právě z toho důvodu se použití metod ADR, potažmo právě mediace, jeví jako vhodné. Soudní proces je naopak lepší zejména v případě, kdy je zapotřebí dosáhnout vykonatelného rozhodnutí a příznivý výsledek je velmi pravděpodobný.¹¹⁹

11.2 Výhody a negativa mediace

V následujících řádcích bych se ráda věnovala tomu, jaké má mediace (potažmo metody ADR) klady a zápory ve srovnání se soudním procesem.

Výhody mediace (metod ADR) jsou především tyto:

- Hospodárnost řízení
- Rychlost řízení
- Nižší psychické zatížení stran

¹¹⁷ WINTEROVÁ, Alena. a kol. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Linde Praha. 2011. ISBN: 978-80-7201-842-0. str. 639

¹¹⁸ BĚLOHLÁVEK, A. J. *Alternativní způsoby řešení civilních a obchodních sporů* (tzv. ADR) v evropském kontextu. *Evropské právo* č. 6/2003.

¹¹⁹ WINTEROVÁ, Alena. a kol. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Linde Praha. 2011. ISBN: 978-80-7201-842-0. str. 640

- Zachování přátelských vztahů¹²⁰

Nutno také říci, že vzhledem k tomu, jak je tuzemské soudnictví zatíženo, řízení se často táhnou měsíce či léta a finanční nároky stoupají, lze za snad největší výhodu brát menší finanční náročnost pro strany sporu. Mezi negativa mediace může patřit její neformálnost. Existují lidé, kteří nad sebou potřebují cítit autoritu a nejsou schopni se dohodnout v prostředí, jež není tolik formální. Dalším negativem může být mediátor samotný. Jak již bylo zmíněno, mediátorem může být i osoba bez patřičných znalostí, pokud se jedná o mediátora na základě volné živnosti. Takový člověk pak nemusí poskytovat dostatečně kvalitní služby a proces mediace není profesionální a na úrovni.

11.3 Kazuistika

V rámci této diplomové práce považuji za vhodné konkrétněji zmínit, jakým způsobem typicky probíhá jednání v rodinněprávních sporech před soudem, abych nastínila, proč považuji mediaci za řešení daleko vhodnější. Zvolila jsem dva případy. Jeden, kterého jsem byla účastna před nedávnem jakožto veřejnost a druhý, kterého jsem byla účastna jakožto nezletilé dítě při rozhodování, kterému z rodičů budu svěřena do péče.

11.4 Případ zvýšení výživného – sp. zn. 49 C 22/2023

Jako první jsem zvolila případ sp. zn. 49 C 22/2023. Jednání se konalo dne 31. 10. 2023 ve 13:00 hodin před Obvodním soudem pro Prahu 2 a vedla ho samosoudkyně Mgr. Klára Babičková. Jednalo se o situaci, kdy dvacetiletý syn (žalobce) žaloval svou matku (žalovanou) o zvýšení výživného. Již před začátkem jednání, kdy jsem žalovanou střetla na chodbě soudní budovy, bylo jasné, že je jí

¹²⁰ PAVLOVÁ, Lenka. VETEŠKA, Jaroslav. *K aktuálním otázkám vyjednávání, mediace, rozhodčího řízení a tzv. práva na spolupráci*. Praha: UJAK Praha, 2010. ISBN: 978-80-86723-92-1. str. 38

celá situace krajně nepříjemná, a to i z toho důvodu, že na jednání se chystala být přítomna veřejnost v podobě studentů právnické fakulty – kromě mě tam byli totiž přítomni i jiní kolegové. Jednou z velmi důležitých zásad soudního jednání je totiž i zásada veřejnosti, jejíž hlavním cílem je kontrola činnosti soudů. Touto zásadou se myslí skutečnost, že každý (až na pár výjimek, které jsou stanoveny v § 116 OSŘ) má přístup k soudnímu jednání, aniž by bylo zapotřebí z jeho strany prokazovat zvláštní právní zájem. Smyslem této zásady je zajištění demokratického charakteru výkonu spravedlnosti a též ochrana před libovůlí.¹²¹ Na žalované tedy bylo vidět, že se necítí komfortně při představě, že její citlivé rodinné vazby se synem budou probírány před cizími lidmi. Zde lze opět připomenout výhodu mediace. Mediační jednání neprobíhá před zraky veřejnosti, tudíž strany zpravidla nejsou vystaveny takovému stresu a jednání pro ně nemusí být toliko traumatizujícím zážitkem.

Na začátku jednání soudkyně stranám sdělila, že je připravena na soudní smír a zda nechtějí celou věc vyřídit dohodou. Strany nesouhlasily a došlo tedy k dokazování. Žalobce, dvacetiletý student 2. ročníku Právnické fakulty Univerzity Karlovy, byl zastoupen svým právním zástupcem, žalovaná právního zástupce neměla. Žalobce, který byl v péči otce, tvrdil, že vzhledem ke svému nástupu na Právnickou fakultu se mu zvýšily náklady na živobytí, a tudíž požaduje zvýšení výživného, které mu matka měsíčně posílá, a to z částky 3300 Kč na částku 4800 Kč. Jako důkaz předložil například fotografie obrazovky telefonu, kde byly vyobrazeny právnické učebnice z webové stránky s argumentem, že jedna učebnice stojí běžně vyšší stovky korun. Soudkyně tento důkaz odmítla s tím, že nové učebnice nejsou pro studenta právnické fakulty nutností a ptala se žalobce, z jakého důvodu si učebnice nepořídil z druhé ruky. Na žalobci bylo vidět, že je mu situace nekomfortní, zakoktával se a nebyl s to odpovědět tak, aby jeho výrok dával smysl. Dalším důkazem byly vytištěné dokumenty s jídelním lístkem školní jídelny

¹²¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6. str. 57

(Menzy) na Právnické fakultě. Žalobce zde argumentoval, že obědy stojí něco přes 100 Kč a že jsou tudíž pro něj příliš nákladné. Dále tvrdil, že matka, jakožto velmi inteligentní žena s titulem PhD., má možnost najít si lépe placené zaměstnání a je pouze její chybou, že v aktuálním zaměstnání ve státním sektoru dosahuje platu cca 30.000 Kč měsíčně. Žalované se po celou dobu dokazování třásly ruce, a dokonce jí v průběhu jednání začaly téci slzy. Případ skončil soudním smírem a strany se dohodly na novém měsíčním výživném ve výši 3700 Kč. Přesto, že jednání neskončilo rozsudkem, mám za to, že celá věc byla pro obě strany (především pro žalovanou) negativním zážitkem, a to i z toho důvodu, že se případ táhl po dobu téměř jednoho roku, tedy výrazněji déle, než trvá proces mediace. Žalovaná přitom podle svých slov prý celou věc chtěla vyřídit dohodou, a hlavně bez soudního jednání. Žalobce však s tímto nesouhlasil a soudní cestu považoval za vhodné řešení.

Troufám si tvrdit, že přesně takové případy je vhodnější řešit za pomoci mediace. Myslím si, že vztah mezi matkou a synem v tomto případě bude navždy pošramocen a možná už nebude nikdy v pořádku. Atmosféra v soudní síni byla skutečně napjatá, přitom jsem přesvědčena, že k této eskalaci vůbec dojít nemuselo. Možná, že kdyby býval měl žalobce o mediaci větší povědomí, situace se mohla vyřešit daleko lépe a k větší spokojenosti všech.

11.5 Případ svěřeni nezletilého dítěte do péče matky – sp. zn. 50 P 414/2013-62

V tomto případě šlo situaci, kdy bylo nejprve rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 10. 2. 2005 svěřeno nezletilé dítě po rozvodu rodičů do střídavé výchovy obou z nich s tím, že od 1. do 15. dne v měsíci měla dceru ve výchově matka a po zbývající dobu v měsíci otec. Situace byla více či méně vyhovující až do cca 14 let věku dítěte. Poté se začala u dcery projevovat větší potřeba estetického prostředí, soukromí a též většího kontaktu s vrstevníky. Tyto tři aspekty do té doby nemohly být naplněny, jelikož obydlí, ve kterém dítě s rodiči bydlelo, nebylo v udržovaném stavu. Dcera tedy vyjádřila přání být svěřena do výchovy matky s tím, že by otce navštěvovala dva víkendy v měsíci. Jakmile se však toto přání otec dozvěděl, začalo z jeho strany docházet k citovému vydírání dcery a celá situace

velmi rychle eskalovala. Dne 30. 10. 2013 došlo na Úřadu městské části Prahy 5 (odbor sociální problematiky a prevence kriminality) ke společné schůzce obou rodičů, přičemž zde bylo dohodnuto, že dcera bude u otce spát 5 víkendových nocí v měsíci. Rodiče se také shodli na tom, že se uskuteční společná schůzka na OSPODu dne 11. 11. 2013 v 15 hodin, přičemž při této schůzce bude přítomna i nezletilá dcera.

Ke schůzce dne 11. 11. 2013 skutečně došlo. Otec zde uvedl, že dcera u něj bude trávit dva víkendy od pátku do neděle a dále též libovolných dalších pět dní. Takto se dohodli předešlý den. Nezletilá se k tomuto vyjádřila tak, že nejprve s tímto řešením souhlasila, nicméně poté jí došlo, že by to pro ni bylo nepřijatelné. Musela by se totiž neustále stěhovat sem a tam, což by pro ni vzhledem k náročném studiu gymnázia a mnoha volnočasovým aktivitám nebylo vyhovující. Otec na toto zareagoval s velmi teatrační, ublíženou poznámkou, že „*na toto nemá sílu*“ a odešel z místnosti. Matka uvedla, že souhlasí s tím, aby dcera u otce trávila dva víkendy tak, jak si to přeje a zbytek tak, jak si to dcera s otcem dohodne. Dále matka navrhla společnou schůzku s psychologkou MUDr. Veronikou Zagatovou, která by otcí vysvětlila potřeby takto staré dcery.¹²² Otec tuto schůzku již v minulosti několikrát odmítl s tím, že „*na tyto věci nemá čas.*“

Otec s dcerou se na této schůzce nedohodli, nezletilá dcera trvala na tom, aby schůzky s otcem probíhaly tak, jak navrhla ona, otec naopak požadoval to, na čem se dohodli den předešlý. Matka k tomuto dodala, že má obavy z toho, že otec bude dceru sledovat a podrobně si zjišťovat kam a s kým chodí, protože s tímto chováním otce má osobní zkušenost. Dále, otec navrhl, že by si pronajal větší byt v blízkosti gymnázia, kam dcera chodí, na což dcera sdělila, že se domnívá, že by se v tomto bytě stejně dobře necítila, protože by tam byl nepořádek. Schůzka skončila s tím, že vzhledem k tomu, že se rodiče a nezletilá dcera nedohodli jinak, platí stále rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 10. 2. 2005 a v případě, že by jeden z rodičů chtěl změnu tohoto rozsudku, je zapotřebí se obrátit na soud. Otec k tomuto uvedl (velmi agresivním a rozhořčeným tónem), „*aby se to nechalo*

¹²² Dceři bylo v této době téměř 16 let.

takto, že nechce nic, že nechce žádný víkend.“ Matka navrhla mediaci s cílem dojít ke kompromisnímu řešení, aby se uspokojila potřeba všech stran. Otec s tímto nesouhlasil s odpovědí, že *„nemá čas nikam docházet.“*

Dne 12. 12. 2013 se v této věci u Obvodního soudu pro Prahu 5 konalo jednání pod vedením samosoudkyně Mgr. Vilmy Ondrové. Velkou roli v této věci zde hrálo též místy lživé vyjádření otce k návrhu matky ze dne 13. 11. 2013. V tomto několika stránkovém vyjádření právní zástupce otce uvádí mimo jiné následující:

- *„Po intenzivních výzvách a bez ohledu k úsilí otce o nápravu nepřipustného stavu se matka rozhodla protiprávní stav vyřešit návrhem na změnu výchovy (13. 11. 2013), v němž na základě neúplného a nepravdivého vyličení, bez přesvědčivého odůvodnění, proč je třeba právě předběžného opatření, navrhuje, aby soud bez dalšího předběžným opatřením rozhodl, že dcera má být svěřena do výchovné péče jako kdyby otce apriori byl zápornou postavou a dcera neměla spolu s otcem mít a požívat práva na šťastný společný život v rámci střídavé péče obou rodičů, jak tomu bylo donedávna, což se pokoušela nedovoleně a nespravedlivě mařit a maří tak vlastně i dnes. K údajně souhlasnému stanovisku dcery zneužila matka nezletilé delšího času, kdy dceru bohužel zjevně negativně ovlivňovala a manipulovala v lichém očekávání, že se bude snažit odvolávat na argument o tom, že si dcera již v novém prostředí¹²³ zvykla a že jde o změnu poměrů, která by měla zakládat nároky jí předitované.“*
- *„Otec v důsledku těchto okolností od 25. 9. 2013 do dnešního dne dceru viděl v součtu cca možná 300 minut. ..Jeden z příkladů takového*

¹²³ Matka nezletilé v listopadu 2012 koupila na přání nezletilé byt, kam se i s dcerou přestěhovala. Stalo se tak tehdy na výslovné přání dcery, vzhledem k tomu, že otec dceru několik let citově vydíral, vulgárně se před ní vyjadřoval o matce atd. Dcera také velmi těžce nesla to, jak velký byl ve společném obydlí obou rodičů nepořádek, který vytvářel otec a který když chtěla dcera uklidit, nebylo jí to často s křikem umožněno.

chování.. V pátek 18. 10. 2013 se otec dceři nedovolal a na SMS neodpovídala. Ozvala se až 19. 10. 2013 v 10:47 dopoledne s tím, že je unavená a že jde spát. Vypravil se tedy otec osobně na adresu bytu matky, aby situaci neprodleně řešil. Na místo se dostal ve 14:47 a když bývalou manželku žádal, že chce jít s dcerou na sobotní procházku, bylo mu sděleno, že dcera spí. Kromě jiného nesla matka zřetelné známky nevyspaní. Otec musel odejít bez dcery a s pocitem, který nikomu nepřeje. I z dalších indicií otec pochopil, že tento způsob výchovy probíhá již delší dobu, nejspíš od přestěhování v polovině roku 2012. Mj. otec zjistil, že dcera bývá i často po večerech a také přes noc v bytě matky zcela sama bez dozoru a samozřejmě bez toho, aniž by o tomto otec či vůbec vědět mohl, poněvadž ani dcera ani matka mu nic takového nesdělovaly. Lze se jen domnívat proč – jedním z důvodů na straně matky bylo a je pracovní zaneprázdnění, ale i vysoká společenská angažovanost. Na straně dcery šlo, jak se později potvrdilo, o opojení náhle nabytou, a hlavně nekontrolovanou svobodou s možností zvát si k sobě známé či chodit na návštěvy bez jakéhokoliv přehledu či vyrozumění otce nezletilé (i v těch dnech, kdy měl otec závazek z titulu střídavé výchovy), což bylo v jejích 16 letech obecně i osobně pro otce nepřijatelné.¹²⁴

K výše uvedenému je pro kontext nutno zmínit, že nezletilá dcera v této době (ani předtím, ani potom) neměla problém s alkoholem, cigaretami ani dalšími jinými návykovými látkami. Řádně studovala na gymnáziu a věnovala se i mimoškolním aktivitám, například hraní anglického divadla. Otec si naprosto bez empatie a bez ohledu na její názor chtěl usurpovat právo na její osobu, přičemž naprosto ignoroval její psychický stav po celou dobu této věci, jakožto i veškeré její názory. Jeho odpovědí vždy bylo to, že dcera není zletilá, a tak ho musí ve všem poslouchat a řídit se tím, co chce on.

¹²⁴ Vyjádření právního zástupce otce, vzhledem k ochraně soukromí není uvedeno jeho jméno.

Obvodní soud pro Prahu 5 v této věci následně rozhodl takto:

- Soud schvaluje uzavřenou dohodu rodičů v tomto znění:
 - I. Nezletilá xxxx xxxxxxxx, nar. xxxxxxxx, se svěřuje do výchovy matky.
 - II. Otec se zavazuje a je povinen platit na výživu nezletilé 5.000 Kč měsíčně, vždy do každého 15. dne v měsíci předem k rukám matky s účinností od 1. 12. 2013.
 - III. Otec je oprávněn stýkat se s nezletilou každý sudý víkend v roce od pátku 17:00 hodin do neděle 18:00 hodin s tím, že k předání nezletilé dojde vždy v místě bydliště matky a nezletilé.
 - IV. Tím se mění rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 5, č. j. 50 Nc 345/2004-14 ze dne 12. 1. 2005.
 - V. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

V tomto případě je jasně vidět, že soudní řešení sporu v rodinněprávních vztazích nebývá tím nejideálnější. Psychická újma, kterou dítě v tomto případě utrpělo je velká a vztah s otcem se i následkem tohoto vyústění konfliktu nejen zhoršil, ba dokonce nenávratně poškodil. Je však samozřejmě jasné, že v některých případech mediace skutečně možná není a nebylo to možné ani zde, jelikož otec mediaci odmítl. Přesto však zastávám ten názor, že dohoda je v rodinném právu mnohem lepší nežli rozsudek soudce a všichni zúčastnění (včetně pracovníků OSPODu, kteří zde také mohou hrát významnou roli z hlediska edukace a informování rodičů) se mají snažit o to, aby se mediace odehrála a k soudnímu sporu nedošlo.

12 ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA VS. ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA

Mediace se v České republice netěší prozatím takové oblibě jako například v zemích na západ od nás. V následujících řádcích srovnám právní úpravu v Německu s právní úpravou tuzemskou, jakožto i situaci ve Spojeném království a ve Spojených státech amerických.

12.1 Právní úprava ve Spolkové republice Německo

V Německu funguje dvoukolejnost mediací. Zákon EGZPO¹²⁵ upravuje možnost zavést povinnou mediaci pro určité situace. Německý civilní řád ZPO (Zivilprozessordnung) také zavádí mediace dobrovolné, které jsou navázané na soudní systém. Dále zde byl přijat Zákon o podpoře mediace a dalších postupů mimosoudního řešení sporů (účinný od roku 2012) a jehož součástí je i mediační zákon.¹²⁶ K tomuto došlo na základě směrnice Evropské unie 2008/52/ES.

Povinné mediace jsou v Německu zavedeny (resp. jejich možnost je zavedena) od 1. ledna 2000. Tehdy vstoupil v účinnost Úvodní zákon k občanskému soudnímu řádu (zkráceně EGZPO). V ustanovení § 15 tohoto zákona se uvádí, že spolkové země jsou zmocněny, aby zavedly úpravu povinné mediace, pokud tak uznají za vhodné. Povinná mediace na základě zmiňovaného zákona byla přijata např. v Bavorsku, nicméně je nutno zmínit, že v každé spolkové zemi je úprava odlišná. Zmocnění, jež plyne z EGZPO, umožňuje zbytek úpravy učinit dle regionálních zvyků, jež jsou v každé spolkové zemi jiné.¹²⁷ Velkým rozdílem ve srovnání s českou právní úpravou je například to, že EGZPO vylučuje rodinné

¹²⁵ Německy Einführungsgesetz ZPO, úvodní zákon k Zivilprozessordnung, což je německá obdoba našeho OSŘ

¹²⁶ HERZOG, C., HENNIG, J. Mediation – Aufbruch in eine neue Streikultur, *Jura*. 2011, č. 12, str. 933-935.

¹²⁷ HERZOG, C., HENNIG, J. Mediation – Aufbruch in eine neue Streikultur, *Jura*. 2011, č. 12, str. 933-935.

spory z možnosti řešení pomocí mediace. Dále je úprava v rámci celé země nesjednocená a v neposlední řadě stanovuje povinnou mediaci, jak již bylo zmíněno, kterou v tuzemsku nemáme.

Mediace je také upravena i v ZPO (občanském soudním řádu, a to v ustanovení § 278. Soudce má možnost dle tohoto paragrafu (konkrétně se jedná o § 278 odst. 5 ZPO) v některých případech na mimosoudní řešení sporu odkázat. Tomuto lze tedy rozumět jako určitému druhu dobrovolné mediace s tím, že je mediace napojena na soudní systém. V Německu je toto fungování dobrovolné mediace jiné než v České republice. Pakliže totiž soudce na mimosoudní řešení sporu odkáže, pak toto jednání vede on sám.¹²⁸ Z tohoto vyplývá, že zde jde spíše u typ smírčího řízení a pokud mediace skončí dohodou, výsledkem, tedy jeho formou, je soudní smír. Pokud se však stane, že strany nemohou k dohodě dospět, soudce může spor rozhodnout autoritativně. Jedná se tedy o jakýsi kompromis mezi soudním řízením a mediací.

Podobně, jako v českém občanském soudním řádu, je i v ZPO v § 278a uvedeno poučení o možnosti využít mediaci či jiné alternativní řešení sporu. Podobná jsou i ustanovení § 253 odst. 3 ZPO a § 100 odst. 1 OSŘ, protože v obou je uvedeno, že v žalobě má být řečeno též to, zda mezi stranami byl pokus o mediaci a také důvod, proč zde nebyl o mediaci pokus. Rozdíl je ten, že ZPO ukládá povinnost toto odůvodnit žalobci, přičemž v OSŘ je úsilí o smírné řešení na soudci.¹²⁹

12.2 Právní úprava ve Velké Británii

Na konci devadesátých let minulého století, konkrétně roku 1999, byla mediace ve Velké Británii zakotvena do systému soudního řízení. Soudci dostali

¹²⁸ Zde nesou soudci název *Gütterrichter* čili smírčí soudce. Mediátor zde figuruje a řeší spor jen v určitých výjimečných situacích.

¹²⁹ECKSTEIN, D. *Mediation und weitere alternative Konfliktlösungsinstrumente*, JuS. 2014, str. 698-702.

tehdy povinnost, aby mediaci podporovali a jedním z podpůrných nástrojů pro tuto skutečnost bylo uložení straně sporu náhradu nákladů řízení v případě, kdy se odmítne zúčastnit mediace bez udání důvodu. Toto mělo za následek zvýšení případů skoro na trojnásobek.¹³⁰

V následujících řádcích uvedu konkrétní případ z oblasti rodinného práva, který se pomocí mediace podařilo úspěšně vyřešit. Šlo zde o heterosexuální pár (Sally a Paul), kteří mezi sebou měli potíže komunikovat a došlo u nich k naprostému rozpadu jakékoli spolupráce. V důsledku toho se Paul přestal stýkat s jejich společnými nezletilými dětmi, kterým v té době bylo 8 a 12 let. V souvislosti s touto situací se Paul byl poradit s advokátem ohledně podání návrhu k soudu, což však bral jako poslední možnost a chtěl se tomu vyhnout. Bývalí partneři se poté dohodli na mediaci a v rámci prvního setkání se shodli na novém způsobu styku s dětmi, podle něhož Paul o děti pečoval každý týden v pátek a také každý druhý víkend. Kromě toho si dvakrát týdně s dětmi telefonoval. Toto řešení vedlo ke spokojenosti obou stran. Mediace jim kromě řešení poskytla i prostor k tomu probrat, proč se vztahy dostaly na bod mrazu. Zjistili také, že nemusí mít na výchovu stejné názory, ale že je třeba koordinovat své kroky ve věcech, jež jsou pro jejich děti zásadní. Po pár týdnech došlo k druhému setkání, které mělo za cíl zjistit, zda obě strany dohodu dodržují. Při tomto setkání také vyšlo najevo, že vítají, že mohou společně diskutovat o budoucím uspořádání péče o děti a spolupracovat jako rodiče, přestože už nejsou partneři. Co se týče finanční nákladnosti celé situace, Sally měla nárok na právní pomoc zdarma, takže za mediaci nemusela vynaložit žádné finanční prostředky. Paul měl úvodní setkání s mediátorem proplacené, poté si schůzky hradil sám. Poznamenal však, že celkové náklady na mediaci byly asi dvacetkrát nižší než částka, kterou odhadoval jeho advokát v případě, že by se spor vedl soudní cestou.¹³¹ Obecně lze říci, že mediace je ve

¹³⁰ DOLEŽALOVÁ, Martina a kol. Zákon o mediaci: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-458-2. str. 1-2

¹³¹ Child Mediation – case studies. *Mediation first* [online]. 2023 [cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://www.mediationfirst.co.uk/children/mediation-case-studies-children.html>

Spojeném království mnohem častější než v České republice. Mají o ní větší povědomí nejen odborníci, ale i široká veřejnost.

Aby byla zajištěna kvalita mediace v občanskoprávních sporech (netýká se to však rodinných sporů v jurisdikci Anglie a Walesu) byly zavedeny (Ministerstvem spravedlnosti a Her Majesty's Courts and Tribunals Service) dva postupy občanskoprávní mediace, přičemž závisí na hodnotě nároku. Na jedné straně existuje mediační služba pro drobné nároky, kterou poskytuje Her Majesty's Courts and Tribunals Service, přičemž zde se jedná o případy do 100 000 liber. Pro případy nad 100 000 liber spolupracuje ministerstvo spravedlnosti s Radou pro civilní mediaci (*Civil Mediation Council*) na zavedení akreditačního systému. Prostřednictvím systému je možno žádat o zařazení do adresáře pro civilní mediaci. Soudy poté na ně mohou v určitých případech strany odkazovat.

Co se týče rodinných sporů, mediace není nijak regulována. Existuje nespočet členských organizací či akreditačních orgánů, jež mediátory sdružují. Tyto tvoří Radu pro rodinnou mediaci (*Family Mediation Council*). Další funkcí této rady je zastupovat členské organizace a odborníky při jednání mediátorů s vládou. Rada je orgán nevládní a hraje hlavní roli mezi svými organizacemi. Nejvýznamnějšími z nich jsou např. Národní mediace v rodině, Asociace rodinných mediátorů či ADR Group.¹³²

12.3 Právní úprava ve Spojených státech amerických

Prvopočátky mediace se poprvé v USA objevují na začátku 20. století, kdy se za jejího použití řešily spory mezi zaměstnavateli a dělníky. Ve spojitosti s těmito událostmi byl roku 1913 založen institut Smírčí služby.¹³³ Z toho vyplývá, že mediace byla tehdy používána k řešení pracovněprávních sporů, především mezi

¹³² Mediation in EU countries. *European justice* [online]. 2015 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://ejustice.europa.eu/contentPresentation.do?clang=en&idCountry=EW&idTaxonomy=64>

¹³³ DOLEŽALOVÁ, Martina; HÁJKOVÁ, Šárka; POTOČKOVÁ, Dana; ŠTANDERA, Jan *Zákon o mediaci: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. EAN kód: 9788074004582.

dělníky pracujícími na železnici a jejich zaměstnavateli. Toto nebylo náhodou – Spojené státy měly tehdy velký zájem na tom, aby se železnice stavěly v co nejrychlejším tempu a spory bylo žádoucí vyřešit co nejdříve.

Dále, v 50. letech minulého století rozvoj mediace pokračoval. Bylo to v době, kdy v tuzemsku vládl komunistický teror a konaly se politické procesy. I z tohoto je jasné, že mediace je stále více populární v západních zemích, jelikož tam má historicky delší uplatnění. Roku 1947, tedy dva roky po druhé světové válce, vznikla *Federální mediační a conciliační služba* (zkráceně FMCS). Cílem této organizace je poskytování mediačních služeb odborovým organizacím a managementu zaměstnavatelů a následné řešení pracovních sporů. FMCS úspěšně funguje dodnes.¹³⁴

Mediace se více začala rozvíjet hlavně v 60. a 70. letech 20. století – tento fakt měl spojitost s příchodem menšin, společenskými problémy a nepokoji. Řízení před soudem nebylo vhodné jako univerzální řešení, a tak bylo potřeba hledat způsoby alternativní. V roce 1964 byl přijat zákon o občanských právech, jež dal mimo jiné vzniknout *Službě pro komunitní vztahy* (*Community Relations Service*). Tato měla za úkol školit nové mediátory, kteří by se specializovali na řešení konfliktů způsobené rasovým napětím. Sedmdesátá léta se nesla ve znamení nespokojenosti se systémem justice a roku 1976 se na toto téma konala Poundova konference. Byla zde vyřčena myšlenka tzv. multidoor courthouse, která znamenala, že by spory byly nejdříve hodnoceny a podle toho řešeny buď klasickým soudním řízením či jinými metodami.¹³⁵

Léta osmdesátá se nesla ve znamení vzdělávání a rozvoje mediace. Byla ustanovena *Asociace komunitních mediátorů* (*Association of Community Mediators*), a to v několika amerických státech. Mediační a jim podobné přístupy se zavedly do škol, a to nejen do právnických fakult, jak by mohlo být očekáváno,

¹³⁴ Our History. *Federal Mediation & Conciliation Service* [online]. 2015 [cit. 2023-12-03]. Dostupné z: <http://www.fmcs.gov/internet/categoryList.asp?categoryID=12>

¹³⁵ A Brief History of Mediation. *The Law Office of Stanley D. Prowse* [online]. 2011 [cit. 2024-02-03]. Dostupné z: <http://stanprorowse.com/history-of-mediation>

ale i do škol základních.¹³⁶ Mediace byla nejprve využívána v rámci trestního řízení, později v oblasti rodinného práva. V 80. a 90. letech začaly mediaci využívat organizace sociálních služeb, a poté dokonce i oblast zdravotnictví či oblast životního prostředí. Po roce 2000 se začalo dařit i online řešení sporů (*Online Dispute Resolution*).¹³⁷

Ve Spojených státech se právní rámec pro mediaci liší podle jurisdikce, mediace se řeší především na úrovni jednotlivých států. Existují však některé zastřešující zásady a předpisy, které určují praxi mediace v celé zemi. V první řadě existuje Union Mediation Act, což je vzorový zákon, který vypracovala Národní konference komisařů pro jednotné státní zákony s cílem sjednotit zákony o mediaci ve všech státech. Některé státy přijaly zákon UMA nebo jeho varianty, zatímco jiné přijaly podobné zákony.¹³⁸

Každý stát má také své vlastní zákony upravující mediaci, které mohou zahrnovat zákony konkrétně se zabývající mediační praxí, požadavky na certifikaci nebo licenci mediátora a ustanovení o důvěrnosti a imunitě mediátorů. Příkladem je kalifornský zákon o důvěrnosti mediace (California Evidence Code §§ 1115-1128)¹³⁹ a newyorský jednotný zákon o mediaci (N.Y. CPLR Article 75).¹⁴⁰ V mnoha státech také existují soudní pravidla nebo pokyny, které se týkají využívání mediace v soudním systému. Tato pravidla mohou být stanovena nejvyššími státními soudy nebo správními orgány a upravují postupy pro soudem

¹³⁶ MOORE, Christopher W. *The mediation process: practical strategies for resolving conflict* [online]. 4th Edition. John Wiley & Sons, Incorporated, 2014. ISBN 978-111-8304-303. str. 75-90

¹³⁷ Tamtéž

¹³⁸ Uniform Mediation Act FAQs. *Clermont County Ohio* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://clermontcommonpleas.com/faqs-and-more/uniform-mediation-act-faqs/>

¹³⁹ U.S. Federal and State Cases, Codes, and Articles. *FindLaw* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://codes.findlaw.com/ca/evidence-code/evid-sect-1115/>

¹⁴⁰ 2022 New York Laws CVP – Civil Practice Law and Rules Article 75 - Arbitration. *JUSTIA US LAW* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://law.justia.com/codes/new-york/2022/cvp/article-75/>

doporučenou nebo soudem nařízenou mediaci, jakož i požadavky na kvalifikaci a odbornou přípravu mediátorů.

13 ZÁVĚR

Proces mediace se zdá být velmi vhodnou alternativou soudního procesu. Je založen na principu dobrovolnosti, důvěrnosti a též na ochotě stran spolu vyjednávat a dohodnout se tak řešení, které bude výhodné pro obě strany. Mediace má ve srovnání s klasickým soudním procesem řadu výhod. Kromě toho, že je neveřejná a tím pádem pro strany příjemnější, nelze opomenout ani fakt, že je levnější a rychlejší. Končí též alespoň částečnou spokojeností obou stran, což je zejména v oblasti rodinného práva více než žádoucí.

Cílem mé práce bylo analyzovat roli a význam mediace v řízeních v rodinněprávních vztazích, zhodnotit její efektivitu, jakožto i nastínit benefity, které mediace ve srovnání s klasickým civilním řízením skýtá. Mediace hraje skutečně zásadní roli v konfliktech, u kterých je cílem sporem projít rychleji, levněji a zachovat dobré vztahy mezi stranami. Co se týče faktorů, které ovlivňují úspěšnost nebo neúspěšnost mediace, je vhodné zmínit roli OSPODu, která je ne vždy ideální. Často se stává (a byla to i má osobní zkušenost), že pracovníci tohoto úřadu jsou apriori zaujaty vůči otcům, což má poté negativní průběh na celý spor a může i znemožnit případný přechod k mediaci jako takové. Efektivita mediace se nehodnotí lehce, jelikož je proces postaven na principu mlčenlivosti, nicméně na konzultaci s mediátorkou Dianou Lokajíčkovou mi bylo sděleno, že dohoda se uzavře asi v 75 % případů. Dále, při srovnání soudního procesu s mediací jasně vyplývá, že soudní proces může nenapravitelně zničit vztahy v rodině. Z mé osobní zkušenosti mohu potvrdit, že soudní proces, kterého jsem byla jako náctiletá účastna, nenávratně poznamenal a narušil vztah, který se svým otcem mám.

Během zkoumání problému bylo zjištěno, že existují dvě skupiny mediátorů, zapsaní a nezapsaní, přičemž nezapsaní fungují pouze na základě volné živnosti a nejsou státem téměř nikterak regulováni. Tato skutečnost přináší obavy ohledně kvality jejich služeb. Dospěla jsem tedy k závěru, že *de lege ferenda* by měli existovat mediátoři pouze zapsaní. Stát by nad všemi mediátory měl mít dohled, čímž by byla zaručena jejich profesionalita. Tato regulace by přinesla v mediaci větší důvěru, a to nejen ze strany veřejnosti, ale též soudců. Mediátorka Diana Lokajíčková mi též sdělila, že existují jednak zapsaní mediátoři právníci a jednak zapsaní mediátoři advokáti. Nad mediátory-právníky vykonává dohled

ministerstvo spravedlnosti, přičemž nad mediátory-advokáty vykonává dohled Česká advokátní komora. To má za následek chaos a nepřehlednost celého systému. Dle mého názoru by toto mělo být sjednoceno. Dále mám za to, že mediátor by měl pokaždé nejdříve obě strany vyslechnout samostatně. Tímto by si mohl udělat o sporu větší přehled a strany by se též pravděpodobně cítily lépe. Samostatná jednání se sice někdy konají, nicméně není tomu tak vždy. K větší efektivitě by mohlo vést také to, kdyby měl mediátor větší oprávnění v rámci řešení sporu. Mohl by navrhopvat řešení a do procesu více zasahovat. Stále by byl samozřejmě nestrannou a nezávislou osobou, ale myslím si, že strany mohou být občas poněkud ztracené a větší pomocnou ruku by uvítaly.

Mediace není výhodná pouze pro účastníky, ale též pro stát. Je v jeho zájmu mediaci podporovat, a to mimo jiné proto, aby se soudní systém, který je dlouhodobě přetížený a mnohdy neefektivní, odlehčil. Otázkou samozřejmě zůstává, jakým způsobem se mediace může lépe dostat mezi veřejnost. Mám za to, že jednou z cest je její medializace. Tedy je vhodné, aby mediátoři mluvili v médiích, byly s nimi dělány rozhovory a články či aby se pořádaly na toto téma přednášky a diskuze. Nezastupitelnou roli v tomto kontextu hrají v dnešní době i sociální sítě. Jedním ze zapsaných mediátorů, který se na tomto poli aktivně angažuje, je má známá, právnička a mediátorka Veronika Vrábek Porteš. Veronika má nejen své klienty, ale také školí, poskytuje rozhovory, prezentuje, účastní se debat a zároveň na svém instagramovém profilu edukuje veřejnost. Myslím si také, že o mediaci by své klienty měli informovat též advokáti, sdělovat jim, že jejich spor je možný řešit i jinou než soudní cestou. Jednou z možností by tedy také mohla být zákonná povinnost advokátů informovat klienty o možnosti řešení sporů mimosoudně. V tuzemsku tato povinnost není, ale jsou již státy, kde tomu tak je, například v Itálii.

Lze říci, že cíl práce byl splněn. Jsem toho názoru, že mediace v sobě nese obrovský potenciál, který se do tuzemska zatím jen pomalu dostává. Je důležité si však uvědomit, že mediace není vhodným řešením všech konfliktů – existují samozřejmě spory, které je třeba vyřešit klasickou soudní cestou, u kterých je potřeba, aby soud autoritativně rozhodl.

Závěrem lze říci, že počet mediací poslední dobou stoupá. Též se zvyšuje počet nařízených setkání s mediátorem ze strany soudců, což vypovídá o faktu, že soudci mediaci čím dál více důvěřují a využívají ji hojněji, než tomu bylo dříve. Nelze však tedy víc než jen doufat, že se tento trend bude v budoucnu ještě více šířit a řešení sporů tak bude pro více a více lidí méně stresovou záležitostí – záležitostí, která sice nemusí být příjemnou, ale na druhou stranu ani extrémně traumatizující.

14 RESUMÉ

This thesis deals with mediation, which is one of the alternative dispute resolution methods. The mediation process seems to be a very suitable alternative to the traditional court process. This process is based on the principle of voluntariness, confidentiality and also on the willingness of the parties to negotiate with each other in order to reach a mutually beneficial solution. An indispensable and central role is played by an impartial mediator who guides the parties so that a suitable solution is reached as quickly and easily as possible. Mediation has a number of advantages over the traditional court process. Apart from the fact that it is non-public and therefore more pleasant for the parties, it is also cheaper and quicker. It also results in at least partial satisfaction for both parties, which is more than desirable, particularly in the area of family law.

The thesis is divided into eleven chapters. The first chapter deals with the historical development of mediation and also with mediation as one of the many methods of alternative dispute resolution. The second chapter is devoted to the concept of mediation in greater depth. The third chapter is devoted to the basic principles of mediation, which include, for example, voluntariness and confidentiality. The next chapter, chapter four, discusses the development of the legal framework. In the following two chapters, the person of the mediator and the conditions of his/her performance play a major role, as well as the confidentiality obligation of the mediator. The seventh chapter is in the light of the mediation process itself, that means how mediators specifically proceed and what their working techniques are. Chapter eight talks about the mediation agreement and the so-called safeguards. The ninth chapter deals with mediation in the context of family law, including, among other things, problems in the family or specifics in this type of mediation. Chapter ten compares the traditional civil process with the mediation process, using two case studies, two family law cases and how they were resolved in court. The last chapter compares mediation in the Czech Republic and abroad, specifically in Germany, the United Kingdom and the United States.

I am of the opinion that mediation carries enormous potential, which is still only slowly reaching the domestic market and becoming known to the professional and lay public. However, it is important to note that mediation is not a suitable

solution to all conflicts - there are, of course, disputes that need to be resolved through the traditional judicial process, where a court is required to make an authoritative decision.

15 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ADR	Alternative Dispute Resolution, alternativní způsoby řešení sporů
č.	číslo
čl.	článek
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
OSPOD	Orgán pro sociálně-právní ochranu dětí
OSŘ	Občanský soudní řád, zákon č. 99/1993 Sb.
OZ	Občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb.
písm.	písmeno
zák.	zákon
ZoM	Zákon o mediaci, zákon č. 202/2012 Sb.

16 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

16.1 Internetové

A Brief History of Mediation. *The Law Office of Stanley D. Prowse* [online]. 2011 [cit. 2024-02-03]. Dostupné z: <http://stanprowse.com/history-of-mediation>

BŘÍZA, Petr, GANTNER, Filip. První setkání se zapsaným mediátorem z pohledu praxe. *Právní prostor*. Publikováno 12. 5. 2016. ISSN 2336-4114. [cit. 2023-02-11] Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/prvni-setkani-se-zapsanym-mediator-em-z-pohledu-praxe?browser=full>

DOLEŽALOVÁ, M. Mediace. *Bulletin advokacie* č. 2/2001. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/181/BA_01_02.pdf

V originále: „*Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law*“. GREEN PAPER on alternative dispute resolution in civil and commercial law COM (2002) 196 final ze dne 19.04.2002. In: *EUR-Lex* [právní informační systém] Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 2023-08-14] Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/61c3379d-bc12-431f-a051-d82fefc20a04>

HÁJKOVÁ, Šárka. Mediace v kontextu občanského soudního řízení. *Bulletin advokacie*. 6/2013, s. 26. [cit. 2023-02-11] Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/mediace-v-kontextu-obcanskeho-soudniho-rizeni>

Informace pro uchazeče o vykonání zkoušky mediátora a zkoušky z rodinné mediace. *JUSTICE.CZ* [online]. 2014. [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/zkousky-mediatora-a-zapis-do-seznamu-mediatoru1?clanek=informace-pro-uchazece-o-vykonani-zkousky-mediatora-a-zkousky-z-rodinne-media-1>

KOVÁŘOVÁ, D. *Rodinná mediace*. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 6, s. 39-41. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace> [cit. 2023-08-14].

MÄHLEROVÁ, G. Urovnání sporu – věc advokátů: mediace. *Právní rozhledy* č. 10/1997. [cit. 2023-08-14].

Mediation in EU countries. *European justice* [online]. 2015 [cit. 2024-02-15].

Dostupné z:

[https://ejustice.europa.eu/contentPresentation.do?clang=en&idCountry=E
W&idTaxonomy=64](https://ejustice.europa.eu/contentPresentation.do?clang=en&idCountry=E&idTaxonomy=64)

Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů *Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky* [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2010 [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/ochrana-spotrebitele/mimosoudni-reseni-spotrebitelskych-sporu-adr/>

O asociaci. *Asociace mediátorů České republiky* [online]. Asociace mediátorů České republiky, 2014 [cit. 2023-08-14]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz>

Our History. *Federal Mediation & Conciliation Service* [online]. 2015 [cit. 2023-12-03]. Dostupné z:

<http://www.fmcs.gov/internet/categoryList.asp?categoryID=12>

PLCH, David. Alternativní způsoby řešení sporů v mezinárodním obchodním styku. [cit. 2023-08-14]. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 6-7

Řešení dohodou – mediace. Řešení dohodou [online]. 2023 [cit. 2023-12-03].

Dostupné z: <https://resenidohodou.cz/mediace/dedicke-sporu/>

SVATOŠ, Martin, Evropské aspekty mediace a dalších ADR. *Epravo.cz* [online]. 2013 [cit. 2024-2-11]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropske-aspekty-mediace-a-dalsich-adr-88570.html?mail>

ŠTANDERA, Jan. *Mediace – možná cesta z labyrintu soudního řízení?* Právní rozhledy [online]. 2011, č. 22 [cit. 2023-08-08].

Uniform Mediation Act FAQs. *Clermont County Ohio* [online]. [cit. 2024-02-26].

Dostupné z: <https://clermontcommonpleas.com/faqs-and-more/uniform-mediation-act-faqs/>

U.S. Federal and State Cases, Codes, and Articles. *FindLaw* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://codes.findlaw.com/ca/evidence-code/evid-sect-1115/>

Vláda. Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2017 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů [online]. *forarb.com*. [cit. 2024-02-10.]. Dostupné z: <https://forarb.com/wp-content/uploads/2011/11/zakon-o-mediaci-duvodova-zprava.pdf>

Závaznost a vymahatelnost mediační dohody. *PRÁVNÍ PROSTOR* [online]. 2023 [cit. 2023-10-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zavaznost-vymahatelnost-mediacni-dohody>)

2022 New York Laws CVP – Civil Practice Law and Rules Article 75 - Arbitration. *JUSTIA US LAW* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://law.justia.com/codes/new-york/2022/cvp/article-75/>

16.2 Články v odborném periodiku

ECKSTEIN, D. Mediation und weitere alternative Konfliktlösungsinstrumente, *JuS*. 2014, 698-702.

HERZOG, C., HENNIG, J. *Mediation – Aufbruch in eine neue Streikultur*, *Jura*. 2011, č. 12

CHOLENSKÝ, Robert. Nové pojetí povinnosti mlčenlivosti a legislativní předpoklady mediace. *Právní fórum*, Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2010, č. 3. ISSN: 1214-7966.

KNOBLOCHOVÁ, V. Alternativní způsob řešení sporů. In *Právník*, 2000. roč. 139, č. 9, s. 857-874. ISSN 0231-6625.

16.3 Judikatura a rozhodnutí soudů

Usnesení Ústavního soudu ČR zde dne 15. 7. 2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02.

Rozsudek OS pro Prahu 5, sp. zn. 50 P 414/2013-62

Rozsudek OS pro Prahu 2 sp. zn. 49 C 22/2023

16.4 Monografie

BOKOVÁ, L. *Rodiče, děti a jejich problémy: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011. ISBN 978-80-904920-0-4.

BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T. *Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN: 978-80-7552-221-4.

BRZOBOHATÝ, Robin, POLÁKOVÁ, Lenka, HORÁČEK, Tomáš, VRÁBEL PORTEŠ, Veronika a HANAJOVÁ, Tereza. *Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora. 2., rozšířené a podstatně doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2022. Právo prakticky. ISBN 978-80-7676-037-0.

DOLEŽALOVÁ, Martina a kol. *Zákon o mediaci: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-458-2.

HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*, 1. vyd. Praha: Grada, 2003. ISBN: 80-247-0467-6.

HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6.

HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché. ISBN 978-80-247-4109-3.

HOLÁ, Lenka; MALACKA, Michal. *Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů*. Praha: Leges, 2014. ISBN: 978-80-7502-047-5.

HOLÁ, Lenka, *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4.

HOLÁ, Lenka; HRNČÍŘÍKOVÁ, Miluše. *Mimosoudní metody řešení sporů: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges, 2017. ISBN: 978-80-7502-246-2.

KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-877-1.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8.

- MOORE, Christopher W. *The mediation process: practical strategies for resolving conflict* [online]. 4th Edition. John Wiley & Sons, Incorporated, 2014, str. 75-90 [cit. 2024-02-03]. ISBN 978-111-8304-303.
- PAVLOVÁ, Lenka. VETEŠKA, Jaroslav. *K aktuálním otázkám vyjednávání, mediace, rozhodčího řízení a tzv. práva na spolupráci*. Praha: UJAK Praha, 2010. ISBN: 978-80-86723-92-1.
- POTOČKOVÁ, Dana. *Nejlepší je domluvit se, aneb, Průvodce mediačním procesem*. Praha: Alfom, 2013. ISBN: 978-80-87785-00-3.
- PRAŽÁK, Josef Miroslav; NOVOTNÝ, František; SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko-český slovník*. 20. vyd. (v KLP v této podobě 1.). Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1999. ISBN: 80-85917-51-3.
- RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-873-8.
- RISKIN, Leonard L.; ARNOLD, Tom; KEATING, J. Michael. *Mediace, aneb, Jak řešit konflikty*. Praha: Pallata, 1997. ISBN: 80-901710-6-0.
- ROGALEWICZOVÁ, R. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019. ISBN: 978-80-7502-342-1.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN: 978-80-7478-004-2.
- SEUL, Jeffrey. *Litigation as a Dispute Resolution Alternative*. In: MOFFITT, Michael; BORDONE, Robert. *The Handbook of Dispute Resolution*. [online] Jossey Bss Ltd, 2005. ISBN: 0787975389.
- SOBOTKOVÁ, I., *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. Teoretik. ISBN 978-80-262-0217-2.
- ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1157-0.

ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-757-2.

POTOČKOVÁ, D. *Nejlepší je domluvit se, aneb, Průvodce mediačním procesem*. 1. vydání. Praha: Alfom, 2013. ISBN: 978-80-87785-00-3.

WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL, O., HRUŠÁKOVÁ, M., *Legislativní možnosti a meze mediace konfliktu v rodinněprávních vztazích*. In: Holá, L. a KOL. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4109-3.

WINTEROVÁ, Alena. a kol. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Linde Praha. 2011. ISBN: 978-80-7201-842-0.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6.

16.5 Právní předpisy

16.5.1 České

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., Císařská patent – Obecný občanský zákoník rakouský, ve znění 1. 1. 1904

Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci

Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Důvodová zpráva k zákonu o mediaci

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech.

Vyhláška č. 277/2012 Sb.

16.5.2 Zahraniční

Einführungsgesetz ZPO, úvodní zákon k Zivilprozessordnung

Uniform Mediation Act, UMA

California Evidence Code